Andreæ Vesalij Bruxellensis

Institutionum Anatomicarum Lib. I.

Quem
Bono cum DEO
sub
Præsidio
IOH. DANIELIS HORSTII
Phil. et Med. Doctoris, ac Huius
Professoris, Archiatri Hasso-Darmbstatini,
Domini Præceptoris ac Patruelis
sui Patris loco colendi
In Academia Marpurgensi ad
disputandum publicè producit
Helfricus Müllerus

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Exercitatio Anatomica
Prima

Partium Corporis Humani aliæ similares sunt, aliæ dissimilares ex similaribus composita. Aristot. l.2. histor. an. c.1. Gal. l.8. de plac. c.4. Avic. l.1. f.1. d.5. c.1.

Similares sunt, Os, cartilago, ligamentum, vena, arteria, nervus, tendo, ligamentum, fibra, caro, cutis, humor cristallinus, vitreus, cerebri substantia, spinæ medulla.

Dissimilarium principes sunt Cerebrum, Cor et Epar; pro quarum diversitate totum Corpus in tres cavitates seu ventres distribuitur, in infimum, medium, supremum, quibus artus subiiciuntur. Gal. de U.P. c.4.

Infimi Ventris partes aliæ sunt continentes, Cutis, adeps, panniculus carnosus, tunica musculorum, musculi octo et peritonæum; aliæ contenta inservientes nutritioni, omentum, ~~ventriculus~~, pancreas, intestina, ~~mesenterium~~, porus biliarius ~~mesenterium~~ [illegible], ventriculus, lien, ~~pancreas~~, hepar, vesica bilis ~~vesica et porus bilis~~, [illegible], Renes, Ureteres

ac vesica. generationi in masc. Testes quatuor vasa spermatica, corpora variosa, vasa deferentia, Prostatae, penis; in foemina testes, vasa praeparantia, eiaculatoria, Uterus et eius cervix.

Sectionem autem infimi ventris aggressurus, resupinato cadavere umbilicum scalpello circumcidis, deinde lineam à mucronata cartilagine per medium umbilicum ad pubem novacula ducis; moxque transversam lineam per umbilicum ad costas spurias.

Hinc abdomen cute denudas, postea pinguedine si adest, et panniculo carnoso; quo facto musculi in conspectum se dant octo, quatuor obliqui, duo recti, et duo transversi.

Secare vero sequenti modo convenit. Primo quidem leviter secabis lineam albam, ut tendines obliquorum rectis insidentes à mutuo contextu secernas; deinde rectum musculum hamulo elevabis, et initio eius iuxta cartilaginem mucronatam liberato venas et arterias ab interna eius parte inspicies, tandemque ipsum à subiectis partibus liberabis. Transversi vero

UB | Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

musculi adeo arcte peritonaeo adhaerent, ut
vix citra eius vulnerationem separari possint.

Remotis autem octo musculis abdominis cum
pyramidalibus fini rectorum insitis, Peritonaeum
per rectam lineam (umbilici vasis in commodiorem
locum ~~[illegible]~~ sepositis) dissecandum, ut in
conspectum veniat Omentum, duabus tunicis
multisque venis et arterijs cum pinguedine contextum
marsupium; hoc ad pubem unguibus lacera,
et superiorem ipsius tunicam ~~thoraci~~ expande
inferiori intestinis relicta porrecta, ut videas
vasa, venas scil. et nervum, spatiumque mentanis
intercedens ad praecordia, et omentuli coniunctiones cum
liene et pancreate.

His consideratis liberandum est ab intestinis
quibus raris et tenuibus ligamentis in latere
dextro cohaeret. Media pars intestinorum
Mesaraeon est constans venis, arterijs, nervis,
iuxta corpus glandulosum ~~[illegible]~~ pancreas dictum.

Primo omnium hic funiculis intercipiendum
rectum intestinum, ramus venae portae Mesenterius
rami duo ~~arteriarum~~ Mesentericarum, ~~[illegible]~~ finem
intestini ~~[illegible]~~ duodeni, hisque factis Mesenterium
totum cum ipsis intestinis ~~[illegible]~~ elevandum

Duodenum intestinum primum est, alterum Ieiunu[m] q[uo]d semp[er] vacuum, Tertium Ileon subiectum Iliaci doloris, quartum Coecum, quintum Colon, sextum rectum desinens in anum. In duodeno observabis Porum bilarium; In ieiuno copiam venarum mesaraicarum; in Ileo circumvolutionem; in Coeco vaculam; In Colo cellulas; in recto haemorrhoides: in omnib[us] vero videbis duplicem tunicam.

Vasa intestina separa à Mesenterio et inter secandum Mesenterij observa vasa; corpus glandulosum ~~nota~~ ad fulciend[a] eius vasis ~~fuere ad vasa fulcienda~~ ea.

Exemptis intestinis et eorum medio ventriculi, iecoris lienis &c: ~~ad~~ sectio instituenda.

In sinistra autem animantis parte consistit Lien qui in notatis ~~connecti~~ coniungi cu[m] Hepate, Corde, ~~ventriculo~~ arteriis, venis ~~[illegible]~~ et Omento, venae venosae ventriculum autem leniter manib[us] à cavis iecoris protrudes

4

Cum DEO

Os sumitur vel proprie vel
improprie. Improprie ~~sumitur~~
dicitur de varijs rebus osse duritie
et figura simulantibus, ~~ang.~~ sicut
vocantur ossa mespilorum,
et similia alia. Proprie
vero Ossa dicuntur partes
illa animantium frigida et
sicca, quae totius corporis sustentaculum
et munimentum existent.
Graece os dicitur ὀστέον,
Arabib. ~~[illegible]~~
Germanis Knochen, bein.

Et hinc Definiuntur ossa ab Autore meo b.m. Oper. t. 1. disp. 3. Lcon. 1. th. 14. Quod sint partes frigidae et siccae, et per consequens durae ex seminis crassiori parte genitae, ut toti fundamento essent, eiusque motui inservirent.

Quomodo autem ossa motui inserviant hoc opus hic labor est. Nos exercitij gratia defendemus nunc musculos passive se habere, ossa active, nullum nempe motum trans activum in nostro corpore fieri a vero musculo sed ab ossibus.

Sunt autem ossa in universum
in homine 254.

Duo inter quae eminet satis os
tibia Arabibus dictum

Varie enim iungunter ossa
in corpore

Per ~~[illegible]~~ diarthrosin utque os tibiae ossi ~~[illegible]~~ femoris
superius, inferius ~~per ginglymum~~
~~[illegible]~~.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Admirande vero magnitudinis
Dente ~~magno~~ mense Continuo est os grandius
os tibia majus referens
inter Wisbadium et Mosbach
non appositi magnitudinis
Dimensio tamen et Descriptionis. Coloris est
Ochra et substantia plane
lapidea; interne spongiosum
plane est.

Notum est ejusmodi ossa
fossilia à multis esse
enarrata.
Plinius c. 33

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Praefatio
Helfrici Mülleri

Multorum literis consignatum est Hannibalem, magnum illum Carthaginensium Ducem, patriâ expulsum, cum Ephesum ad Antiochum Regem venisset exul, invitatum fuisse ab hospitibus ut Phormionem Philosophum et Rhetorem, si vellet, disserentem audiret; Atq ubi is, se non nolle, dixisset, [illegible] fecisse Philosophum satis multa, de Imperatoris officio, et de omni re militari. Applaudentibus itaq et laudantibus cum Antiochi Satrapis qui ipsum audierant; interrogatum et Hannibalem, quid de eo sentiret? Respondisse eum dicunt, Multos se quidem delivos saepe vidisse; sed qui magis quam Phormio deliraret vidisse neminem. Vereor mehercle, ne futuri sint, qui de meo hoc conatu idem judicent, cum me cathedram Anatomicam ascendisse videant, me quidem tyronem nedum adhuc nec in Anatomicis sectionibus et Dissectionibus satis exercitatum. Debueram scil. animo meum perpendere, rectiusq me famae consultum fuisse tacendo, quam inscitiâ meâ doctos advocando; cum satius sit à culpa abstinere, quam eâ commissâ, [illegible] veniam poscere.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Hanc tamen vel propterea facilius me impe-
traturum confido, quod cum abitus ex patria
studiorum quoddam specimen exposceret, neq
tamen animus fuerit disputatiunculam
aliquam ex varijs scriptoribus colligere:
sed satis fore existimavim si librum
primum Institutionum Anatomicarum Anatomiam
post Galenum Excellentissimi Andr. Vesalij
~~praeside Clarissimo Professore Horstio~~
[redacted] disputando et secando exponerem
~~per~~ ~~etiam~~ singulos dictatis mea supplerent et
Ante secunda [redacted] disputationem [redacted]
[redacted] Anatomica vasacula contenta
disputationis prius [redacted] ipse explicabit:
faciet habita
[redacted] disputatione ipse in secando periculum
Hinc demum faciam partis nitissimi ventris pro tenuitate
mea ~~opponentibus meis~~
opponentium meorum obiectis opponam

Deus adsit conatibus meis.

Accedit et hoc quod ipse Theses praemiserit

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Ἐν τῷ τῆς Τριάδος ὀνόματι.

Quod divinus Senex s. 3. aphor. 19. de anni temporibus scribit, quod nempe quilibet in quibusvis anni temporibus morbi fiant; nonnulli tamen in quibusdam illorum magis tum fiant, tum exacerbentur; Idem quoque de aetate d. l. asserit. Et respondet huic effato ipsa experientia: quandoquidem febres aliosque morbos aestate magis, humidioresque: uti apoplexiam, similesque affectus magis hyeme invadere humanum genus in procinctu est. Sic etiam, ut ut quosvis morbos omni aetate fieri res ipsa loquatur, alios tamen in unâ magis, alios minus accidere, ipsam aetas puerilis, ut de hac saltem dicamus, satis confirmat. Hinc non infima accidentium differentia est ea quâ ratione sexus et aetatis morbos in senum, virorum, mulierum, puerorumque etc. dividi videmus; imo vero movit haec res protereà insignes Medicos, ut de puerorum morbis integros conscribere libros non dubitarint. Verè quidem Cous noster, ὅλον τὸν ἄνθρωπον ἐκ γενετῆς νόσον dixit; vix enim hunc in mundum nascimur, cum multivaria vitae discrimina nos natura cogit. Nec mirum profecto est,

Veteres tam Graecos quam Romanos, pueris ante octavum diem nomina imponere noluisse teste Plutarcho, propterea quod viderent, nullam hac aetatula tutam vel vitae vel sanitatis fidem etc. Utinam vero tam brevi saltem temporis intervallo hoc cervicibus puerorum periculum imineret, haut natum forte fuisset illud πολυθρύλλητον, quo dici consuevit: Parentes de liberis gaudere non posse, donec dentes ab oculis editi fuerint. E multis, qui sane innocentem infestant turbam, hostibus nos in praesentiarum Variolarum Affectus pueros frequenter tentantis historiam percurrere animum induximus; paucis adumbraturi, quae alii ad vivum expresserunt. Equidem non deesse novimus, qui variolas peculiarem puerorum morbum negent, propterea quod et grandiores natu invadat, nec vel septuagenarius parcat, teste experientia, tamen praesertim et frequentius pueros, juvenes v. varius, rarissime senes invadere, nemo est qui e filiis medicorum qui ignoret. Descensuri itaque in hanc arenam, cum non vanae ostentandae eruditionis gratia, sed potius discendi desiderio, ex amore veritatis ingenioli hoc negotium susceperimus, aequiorem speramus lectorem; praesertim ubi

dicti illius ~~memoriam illius~~ Galeni ~~refricuerit~~. Χαλε-
πὸν, dicentis, ἄνθρωπον ὄντα μὴ δια-
μαρτάνειν ἐν πολλοῖς etc. memoriam refri-
cuerit. Faxit autem Deus, ut omnia feliciter!

Th. 1.

Auspicabimur nunc opellas nostras ab ipsa statim nominis enodatione; quippe sine cujus praevia explicatione, è sententia Galeni 1. M. M. 5. aliquid cognoscere velle, tempus perdere est, cum perturbatus nominum usus verum quoque perturbet notitiam, sicuti idem 3. simpl. 12. inculcat.

Th. 2.

Etymologiam itaque quod concernit, dicuntur Variolae quasi parvi vari, propterea quod Varos, (tumores sunt exigui et duri) non obscure exprimant: Alii v. à variando cutim, hoc ipsis impositum nomen voluerunt; quod cum et aliis sit commune morbis, prior denominatio magis è vero esse videtur. Circa graecam appellationem major adhuc sub judice lis est: dubitant n. viri non pauci, iique valde celebres, num variolae sub τῶν ἐξανθημάτων καὶ ἐκθυμάτων genere comprehendi possint, cum prorsus insuetum illi aevo fuisse hoc morbi genus, plurima evincant: posse tamen citra veritatis injuriam, arbitramur. At hodierna die istiusmodi disputatione opus non

est, cum subinde nostris oculis cernamus dictâ jam ægritudine, omnes fermè et singulos, pueros tn. præsertim, ut diximus, aggredi, unde et Germanis die Kinderblattern oder Kinderbolldern, vocantur: Galli v. ad distinctionem Luis venereæ, eas les petites Veroles nuncupare solent.

Th. 3.

Sed ad rem ipsam, cujus naturam et essentiam hâc delineamus descriptione: Variolæ sunt pustulæ, vesicularum specie, in summa cute, vel partibus huic affinibus, exstuberantes, plerumque albæ, sed in ambitu rubræ, prurientes, cum febre continuâ, per peculiarem sanguinis corrupti effervescentiam, expultricem stimulantem, erumpentes, atque suppurantes.

Th. 4.

Generis loco pustulas ponimus: quæ dem rarò, imo verò nunquam adeo ~~sint~~ lenes parvique sint momenti, quin illæ ὄγκον [illegible] evertant, inter morbos, eo quidem magnitudinis (quo omne genus tumorum generali τῆς ἐξανθήματος vocabulo expresse pertinet) variolas referimus. Differentia reliquis absolvitur verbis, quorum explanationem paucis sub~~[illegible]~~ jungemus.

41 or2 [illegible]ma
incompleta

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

℞.		Troch. de Scyllis.
	9.	
	4 ½.	de Viperis.
		Rosarum Rubearum

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Th. 5.

Subjectum suum est cutis, totius quidem corporis; imo non raro interiora petunt, et praeter oculos, nares, fauces etc. ipsum quoque ventriculum, intestina, et nobiliora corporis viscera depascunt, teste Fernel. l. 2 abdit. rer. caus. c. 12. Barthol. Cent. 4. Hist. Anatomic. 43. aliisque pluribus. Caussam vero hujus rei (ut obiter hoc addam) Avicenna l. 4. fen. 1. tr. 4. c. 2. in peculiarem materiae malignitatem, et copiam, cutis duritiem aut adstrictionem, et naturae imbecillitatem transfert ac rejicit.

Th. 6.

Externâ figurâ vesiculas ab igne, l. ferventiori aquâ excitatas referunt, tandemque lucidior albedo ex tenuiori materiae peccantis portione transudans, quam rubicundus circulus, crudi humoris soboles, coronat, in suppurationem desinit. Alias si colore, et obscurâ facie in conspectum veniant, aliquid monstri alunt, ut inferius patebit. Adest pruritus praeterea mire molestus, qui ob acredinis, variamque materiae dispositionem magis minusve affligit.

Th. 7.

Cum Febre continuâ conjungi variolas diximus: neque enim aliter fieri potest, ~~quin~~ quam ut pertinax et insignis istius modi effervescentia

atq; corrupti sanguinis ebullitio febrem
in caloris officina accendat, atq; exinde
calor p. n. per totam corporis oeconomia arte-
riaru juvamine diffundatur. Quinimo
nec levior sang. ebullitio, febris expers est, li-
cet vel in minoribus vasis ~~acciderit~~ gliscat:
saepè ex scintilla incendiu oritur. hoc etiam
hic fieri posse, sanguinis ex nra ac circuitus
persuadent. Gliscit, inquam, interdum hoc
malum, ~~hinc~~ et medicos suspensos reddit,
dum plerumq; febrem prius quam variolas
adesse animadvertunt. Febris hac quia,
ut diximus, ebullitione agnoscit nutriculam,
pro hujus remissio ex intensio, modo levior, mi-
tiorq;, modo vehementior apparet: pu-
tredine q; non rarò a. malignitatem con-
junctam habet, dum nimirum usq; adeò corrumpi-
tur vitae thesaurus, ut praesentis venenum naam
induat, qua de re legi meretur scrutinium
pestis celeberr. Kirchneri. hoc advertens dili-
gens variolarum perscrutator Rhazes, variolas
pestis noie indigitavit. Quodsi g. ebullitio
mitior sit, vel matura exanthematum horum e-
ruptio accedat, mirum quam febris turba
cessauit: nimirum sublata ἡ διαπνευσις

uti in reliquis febb. tollitur quodammodo repagulum, quod malae exitum praecluserat, adeo-que incipit respirare natura, et maris instar non nisi ex emortuum in littora rejicit:) quantumque potest ~~morborum~~ nondum fractae colligit vires, ut eruptionem coctionemque malae peccantis materiae urgeat promoveatque, quo impetrato, aurea demum incipiunt secula, diaque febrim concomitantia symptomata naturam morborum, ut patet Hippocr. 6. Epidem. Com. 5. t. 1. medicatricem agnoscunt.

Th. 8.

Pergere jubet brevitatis amor, caussamque continentem proximam indagare. ~~quam~~ Hanc arbitramur, (prout superius innuimus) esse sanguinem peculiariter corruptum, ~~non neglectis quoque aliis humoribus~~ cujus quidem gradus corruptionis in hac mentis humanae caligine vix ac ne vix quidem penetrari valet. Caeterum unde primordia ducat haec corruptio, qui fomes mali fiet tot autorum sententiae sunt, quot Capita. Sunt qui praecipuam caussam in mala quadam influentia quaeritant; alii putridum nutrimentum, quod infans in utero materno attrahit, accusant: idem ferè ~~faciunt~~ esse videtur, quod ad chylum, quo per os embryonem grandiorem nutriri Recentiores hodie volunt,

imo ipsius Hippocratis est sententia, confugiunt, alii hæreditarium quid inibi esse fingunt; alii denique materni sanguinis impuritatem, tamquam primarium fomentum agnoscunt. Omnium horum rationes enumerare, instituti nostri non patitur ratio: nec quam eligamus opinionem, in promptu habemus. A nutrimenti inquinamento, (si quid dicendum est), atque impuritate ~~Embryonis partibus~~ provenire vero videtur ~~simile~~ simile: quandoquidem nutrimenti naturam æmulatur partium corporis substantia, cum ex quibus alimur, ex illis constemus. Creditur quidem. hactenus maternum sanguinem in embryonis alimentum cedere, unde doctiores Medici in illo variolarum quæsivere ~~fomen~~ seminarium; quod si staret firmo talo, res opinor foret indubia, non obstante, quod Hippocrat. lib. de nat. pueri ait: ἕλκει ἀπὸ τοῦ αἵματος τὸ ἐπιρρυέν... idemque confirmat Galen. 5. Epidem. com. 3. t. 75. Licet enim in primis hoc fieri ~~illi~~ concedatur, tamen in postremis mensibus idem evenire ~~..~~ quasi difficile, cum grandiori fœtui purior sanguis non adeo copiosus vix sufficere possit; adde quod in prægnantibus deterioris succi plerumque major, quam purioris adest copia. Sed alia est ratio, quæ nos in transversum rapit, nempe quod ipso innuente Hippocrate, lib. cit. grandiore natu embryonem per os lacte nutriri

\# quod capit Embryo

item lib. de Carnib. et alibi.

~~ei~~ plurima conducant; via quidem adhuc dubia sunt, aciemque nostram fugiunt, sed naturam propterea in bivio haerere non credendum est. Liceat itaque ~~hoc in~~ exercitii statuere gratia, portionem chyli impuriorem et in substantiam totam carneam ~~attractam~~ una cum puriore attractam Variolas fovere donec per alias causas adjuvantes occultatum diu insensibiliter malum excitetur. Nemini v. mentis nostrae sensa obtrudimus; interim sed poetarum scribimus indocti, doctique: nob. non erit grave prioribus annumerari, cum erudiri potius quam erudire aig sit. Sed ad rem! Diximus tam diu latere hoc malum, usque dum à validiore causa eliciatur. Hinc fit quod ~~mulieris~~ interdum senectus prius ingruat, quam labis hujus irruptio. Nimirum natura, cum tam pauca in istiusmodi hominibus sit impuritas, conservationem sui anxie cogitans, non advertit, aut parvi eam estimat. At quae bone Deus, non sufficit naturae vigor, antequam collabatur! ‡ ~~nempe~~ v8bωv ξόbιεs ?λgοι!

(Quis nec chylum plane absolvat.)

Mentum exclamaret cum Coo:

Th. 9.

Quid ergò est quod labem hanc excitare ~~valeat~~ atque ebullitioni praebere ansam valet? Uno verbo, Causae sunt procatarcticae, quas non incommode sub rr naalium atque non naturalium ~~dictae dispositiones~~ ~~possunt~~ censu complectimur. Illic se sistit dispositio subjecti laborantis, Temperamentum, aetas, ‡ calida et humida ac rs gabiae obnoxia

‡ Mollis et tenera corporis ~~dispositio~~ constitutio hic fault sic

huic affectui

obnoxior reddit, hac cum gaudeat imprimis puerilis aetas, ~~et~~ pueros frequentius affligi videmus; ~~quippe quos~~ hinc v. sese offert Aer, in quo ut ille ait, occultus vitae cibus est, et sane quantum aër valeat, in corpore nostro ~~cataniis docent morbi~~ afficiendo, ipsa aeris mutatio quae sola saepe remedio est, satis docet. Continet huc Re-

humidior, gio et Anni tempus constitutio, confer. Hipp. sect. 3.

19 aphor. quae tota est in hoc negotio. Ipsa quoque calculum addit. Succedit Cibus et potus, ubi delinqui potest varie: nocet n. ~~[illegible]~~ l. ipsa substantia, ut sunt horaei fructus, aliique ex farina cibi; l. quantitate in quam inclinat quorundam voracitas, unde postea oritur saepe corruptio pessima, ut in pane videmus; l. qualitate, sic dulcia bilescunt, pinguia corrumpuntur, sic calida et humida in loco calido et humido facile putrescunt, imprimis cibi acriores et salsi sanguinem ebullire faciunt, uti in scorbuticis videre est; l. ordine, modoque sumendi, item Tempore. Motus et quies etiam symbolum conferunt, quippe quas febb. causis ipsemet Galenus 1. de dif. febb. 3. annumerat; nimia quies humorum pravorum proventum accelerat, praeterquam quod vitium capiant nisi moveantur aquae, et motus excedens modum caloris f. n. autor existit, illegimus v. hic ex epris motibus et ai, ex illis non apparet, ipsa n. παθήματα μαθήματα. Porro ὕπνος καὶ ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ μετρίου μᾶλλον γενόμενα, κακόν. s. 2. aph. 3.

14

Tandem excreta et retenta non excludenda veniunt, id quod ἀδιαπνευσία satis docet, de qua superius, nimia v. excretio debilitat calorem, sive cruditas, sive coctionum vitia, quae omnia leviter attigisse sufficiat, cum non constituerim librum ~~[illegible]~~ scribere.

~~Th. 10.~~

~~Ad~~ signa ~~non~~ jam propero. Sed dicet quis signis opus est, cum variolae adsint testimonia? variolae satis incurrunt in sensus fateor; sed tela praevisa minus nocent, ita eas praevidere opus est et labor, sat improbus.

Variolas iminere plurimas suspicionem praebent, quae ~~ad [illegible] frum vedui sunt~~ symptomatum quae quia in triplex symptomatum genus reclusero in breviter: Quoad actiones laesas occurrunt capitis dolor cum gravedine oculorum et colli, doletque dorsum, ~~[illegible]~~ ascendentes scilicet vapores ex sanguine ebulliente in majoribus confertim vasis, quibus si accedat nisi prius acredo pruriunt nares, epilepsiae indicium adest, urget sternutatio; sin v. calidi illi vapores copia peccant, totum corpus pigrum reddit, respiratio difficilior evadit, superveniunt pandiculationes et oscitationes, ~~et frequenter~~ ~~[illegible]~~ ipsumque Cor quibus versetur in angustiis, palpitatio indicat. Mutatione v. in excretis quod attinet, ea oculi lacrymantes absque causa ob oculos ponunt, Haemorrhagia narium apparet cum vomitionibus, quae omnia materiae acri et copiosae acceptae referri debet, cumque extra vasa humor nondum expellatur, urina fermè sanorum urinae similis permanet.

Tandem qualitates in corpore mutatae conceptam augent suspicionem, dum fer. oculi facierque ignis instar rubent, ob ebullientis sanguinis impetu, qui se tandem maculas protrudit, apparet raucedo, oris siccitas, sitis, febris calorisque comites, exclusa in glandulis et ductibus salivalibus humiditate arguentes, Cutis ipsa denique ~~nodosa conspicit~~ incipienti variolarum eruptione, nodosa conspicit.

Et hac Diagnoseos adumbrao est, ubi obiter monendum est, ex signis propositis, alia magis alia minus efficaciter indicare, nec pleraque fa*cili* jus, ex plurium tn. collectione, remque inquirimus, haut obscure demonstrari. ~~sed ad Prognos~~

Th. 11.

Signa distinctiva adjicere brevitas quae uti magistra dicta est, non patitur: nec necesse puto, cum ex hactenus dictis haut difficili negotio tum ab aliis pustulis, tum a se invicem quomodo variolae distinguantur, colligi possit. Igitur recta ad prognosin.

Th. 12.

Duo prognoseos praecipue fontes, Galen. l. de Const. Art. c. 18. l. 2. prognost. et l. 1. de Cris. c. 14. ostendit, 1. Morbum, ubi morem Magnitudinem, motum, et eventum considerandum monet; et 2. ~~[illegible]~~ subjecti seu laborantis naturam, ejusque actiones, excreta, epirisque

constitutio explorandi, et ponderanda veniant.
Quodsi igitur quantum ad nostr[um] hunc institutum ipsum
consideramus aegrotantem, ejus vires, cum morbi
robore conferamus; quid sperandum quid timendum sit,
non obscure videmus. Eruptio variolarum tardior,
cum gravib. conjuncta symptomatibus, difficili
nempe respiratione, incipiente asperae arteriae obstructio-
ne, animi deliquio, aliisque, ~~sicuti~~ demum ~~naa~~ tractas vires,
morbique robur produnt, non potest non incutere
periculi metum, inprimis ubi malignitas subest
quam ~~retrocedentes~~ seu ad Cor remeantes ~~varr~~
et subviridis lividaeque variolae arguunt, periculo-
sa res est plena alea, cum non raro licet vel
max foris eruperint, subito ~~ejusmodi sequas~~
~~virium prostratio~~ vires sternant, mortemque
ante fores indicent. Contra v. cum morbus,
aetate huic aetati maxime conveniens, (: Hippocr.
2. aphoris. 34.) non adeo sit mali moris, nec ~~tu~~ tam
magnus a naturali statu recessus, sed variola cito
erumpant, ab initio rubicunda, post in albedinem
abeant, easdem ~~naa~~ insuper aegrotans puella εὐφόρως
ferat, adeoque in expulsione ipsa quoad febrilem
calorem, pectoris angustiam, aliaque symptomata
sinistra, supra dicta, mitigationem ac levamen sen-
tiat, tunc sane minus aeger periclitabitur quin
potius natura morbum superante, atque profligante
ad se redibit; interim ante victoriam nunquam cavendus
est triumphus, quod multi faciunt, immemores
~~illius~~ Hippocrat. τῶν ὀξέων χαλεπῶν pronunci-
antis. 1. aph. 1.

15. praecepto[rum] monitum,
Gal. 2. prognostic. t. 6.

Hipp. 3. prognostic. t. 8.

Th. 13.

Atque hactenus quidem ea quae tam ad diagnosin, quam prognosin variolarum pertinere videntur, pro instituti ratione perstrinximus: Superest ut etiam earum adjiciamus Curationem. Commode vero id exequemur in speciatis quibus illa nititur indicationibus. quarum prima est Praeservatoria quae vel totius corporis, vel partis defensione restituit, Secunda Curatoria quae causae morbificae ablatione sollicita est, adeoque 1. Ebullientis sanguinis humorisque effervescentiae mitigationem 2. expellentis ratione juvamen, et si quae adest qualitatis malignae oppugnationem intendit, 3. Eruptarum variolarum maturationem denique huc pertinentia spectat, et 4. Symptomatum denique rationem habere jubet. Tertia vitalis, quae conservationi virium, quae semper intuendae sunt, prospicit. Omnibus his quae singulis indicationibus tria Medicorum instrumenta, Pharmacia, scilicet Chirurgia, et Diaeta satisfaciunt.

Th. 14.

Praeservationem quod attinet totius, poterit illa in lactentibus adhuc puellis obtineri, si nutrici prospiciamus leniter purgantibus, e.g. vino passulato cum paucis fol. Senn. et rhabarb. [illegible] praescriptis, et decrescente D^a propinatis:

particularis Observationis infra mentio fiet.
Caeterum, cum morbus hic contagiosus, ipsa teste
experientia sit, meticulosi id illud: procul a Jo-
ve procul a fulmine, sibi diligenter tam a locis
ubi variolis laborantes ~~[illegible]~~ degunt, tam ab
aegroto inservientibus caveant, nec non ~~[illegible]~~
adhibita ~~lev~~ convenienti purgatione, victus probe ha-
beant rationem. Sed ad Curationem ipsam.

§. 15.

Dictum est, quoad curationem ebullitionis sanguinis
succurrendum, illiusque effervescentiam mitigandam ~~esse~~
ut una symptomata, quae circa illam graviora acci-
dere solent, interrumpantur. ~~Hoc~~ Hocque optime
impetratur apud adultos praesertim et sanguineos
per venae sectionem, quippe ad quam ipsa natura non raro
digitum intendit, dum haemorrhagia narium sibi
ipsi succurrere laborat; et ratio ipsa hoc ipsum suadet,
quandoquidem detracta peccantis humoris portione
necessario remittit quod reliquum est, a natura facilius
postea superari posse. ~~De~~ In tenera aetate dubium est,
an utramque hoc auxilium genus locum inveniat. Nos,
licet minus usu sit receptum, tamen ipsi propria ex-
perientia, affirmare non erubescimus: quin nec ipsa
ratio obsistit: Absonum est, inquit l. D. Horst. Manud.
ad Med. part. sect. 1. pag. 131, et ridiculum in in-
fantibus et pueris, aut senibus sanguinis detra-
ctionem aversari, si id postulat indicatio, et vi-
res respondeant. Plures hanc in rem possemus citare
autores, verum hic nobis erit instar omnium. Admini-
strata V. S. (cui, si aetate ita jubente, scarificatio etc. substitui potest)

proderit levis purgatio, tamen ut humores qui ibi
~~[illegible]~~ peccantes [illegible] evacuentur,
quam alvi durities praecaveatur. Pro re igitur
nata Infantib. manna, syrup. rosarum soluti-
vus, etc. exhiberi, vel suppositoria, aut Clystere-
vs etc. applicari poterunt; abstinendum v. plane monemus
a vehementiorib. purgantibus, ne natura circa ex-
pulsionem variolarum occupata, ab opere suo distra-
hatur, aut saltem impediatur. Adultiorib. con-
venient fol. sen. it. pruna laxativa etc. quae
sine ulla violentia alvum subducunt. Cum v. omnis
purgantia remedia instituta evacuatio calorem au-
gere soleat, ~~finita illa~~ illa quidem peracta,
conveniet alterantium usus, ita quidem, ut ne expulsio
sufflaminetur, ex. gr. ℞ Aq. fumar. ℥ij syrup. fl. rhoeados
papav. err. ana ℥ß. M. Sumat saepius cochl.
j. l. ij. Syrup. citri, conserv. rad. cichorij etc.
suam quoque laudem hic merentur. II°: Natura
in expellendo adjuvanda omni studio est: quan-
doquidem, ut dictum, in maturiore variolarum eruptio-
ne, non ultima salutis spes posita est. Hic non
immerito commendatur Lapis bezoar orient. modo is
omni careat fuco: exhiber. a. die pro aetatis ratione
a gr. 3. ad 6. cum aq. fumar. card. bened. etc.
C. C. ust. Terr. sigill. Alex. it. sem. aquileg.
magno cum emolumento in puerulis adhibentur a ℈ß
ad ʒß. Inprimis v. emulsiones ex sem. refrig.
cum praedict. ~~[illegible]~~ composita, in aetatula hac requi-
escia, commode usurpantur: poterit ergo praescribi talis
Emuls. ℞ Sem. citr. aquileg. ana ℈j melon. ʒij, pap.
alb. ʒj Aq. fumar. Card. b. ana ℥jß rosar. ℥ß C. C.
ust. ℈j lapid. bezor. ~~[illegible]~~ gr. v. Terr. sigill. ℈ß
~~[illegible]~~ Man. Chr. ʒß. f. lat. q. s. ad dulced. grato. etc.

* F. emulsio add.

Plures hic adjicere formulas angustia pagellarum vetat, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~facile~~ adde quod omnes practicorum libri his scateant, ubi m. m. ex nra medica cognitione imbutus, facile quod ad usum, nivemet, ex laboranti accomodabit. &c. III. Pustularum Maturatio et exsiccatio procuranda: ubi quidem inunctio ol. amygd. dulc. quod simul dolorem mitigat, primum obtinet locum, apertio variolarum aureis s. argenteis quod fit acicul[is] etiam pt admitti. Naris v. foedisque maculis omni optime succurrit, teste Celebr. Horst., Foresti ungt. cujus compositio, sic videas loco. Tollun-tur quoque vestigia decoct. lupinor. amygd. dulc. aq. sigill. Salomonis &c. IV. partes defendendae ~~[illegible]~~ et urgentia symptomata, quorum fieri pt, cohibere oportet. Faucib. saepius ~~nisi~~ insidiantur variola, ubi syrup. violar. liquirit. papav. etc. diamor. cum aqq. plantag. cerefol. prunell. etc. f. gest.
Oculis prosficit aqq. ophthalmicis, e. g.
Rx aq. rosar. ℥j euphras. ℥ß Croc. gr. ij camphor. gr. ij Tut. ppt. ℈ß. M. S. Augenw.
Intestinis confert Lac mul. cum pauco croco, mucilago sem. cydon. etc.
Narib. mtis obductis prodest ol. amygdal. dulc.
Exterius v. nodul. ad odorandum ex santal. etc. madefactus + bezoard. rosae. etc. admoveri pt.
~~[illegible]~~ Externorum remediorum parca adhibere manum praestat, cuique Minister nrae sit medicus, illius ductus sit observat usse est: Adstantib. v. incumbit suo quoque fungi officio, i. ast. i. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ et cavere imprimis, ne aegrotantes ante tps pustulas, scalpendo sibi damnum afferant,

ex foeda adducunt ~~att~~ ulcera. Caeterum sym-
ptomata interdum supervenientia quod attinet, uti
ecstasia, paralysin, diarrhoea, dysenteria
visus auditusque laesione etc. ~~illorum~~ curationem
[illegible] petere ea ex propriis hauriri
fontibus, habita ubique variolarum ratione:
Nos, brevitati studentes, ad vitalem
Eradicationem [illegible], quae legitimo 6. vix
non nostrum usu obsolevit. Aer itaque
viter externus, statim frigidus eruptionem
impediens; non tamen probamus vulgi consue-
tudinem quae hypocausta mirum quantum ca-
lefacere solent, unde miseri pueruli tantum non
suffocantur, viribusque debilitatis animo deliquio
superveniunt. Ubi sunt εὐπεπτοι καὶ εὐχυμοι
non tamen calidi, prodest hic hord. decortica-
tum, pulticula ex herb. spinach. cerefol.
petrosel. etc. congruit [illegible] huic
affectui illud Flacci: Vivitur parvo bene.
Ubi malum remiserit lautior esse convictus potest.
Vulgus decoctum lentium extollit, sed non rite
semper [illegible] praeparat, confer. Greg. Horst.
d. l. Potus sit decoctum hord. cum limatu-
ra C. C. rad. liquirit. contrayerv. [illegible] sem.
foenicul. parat. Vinum sive ~~et~~ rubrum sit
sive album, nocet, praesertim ab initio: dilutum
cum aq. hord. successu temporis, in consuetis indul-
geri potest. Caveatur obstructio alvi, caloris
incrementum afferens. Somnus vigilia, motus &
quies, [illegible] modum ne excedant. Praesertim
tum pathemata, timor, tristitia, consternatio
etc. omni cura prohibeantur, ne recurrent

19

Thes. I.

Quaest. An liber de natura Pueri Hippocratis?

Thes

An metalla possint transmut

An aurum parari arte chemia

Thes: V.

An planta veget. unum Edit.

An liber de Aliment. Hippocr.

An Plantae sentiant?

An ratiocinentur?

An Sympath. Plantar

An dentur Zoophyte

Thes VII.

An Atomi dantur

An detur Generatio aequivoca

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Cum DEO (28 Avril) 21

I. Ægritudines quas Corporis nostri Systema ob Naturæ ex Parentum semine ingenitam mutabilitatem innumeras patitur, diversæ ~~[illegible]~~ et variæ tam ob causas, quam ob symptomata existunt, cum non tantum à contentis naturalibus plethoræ et cacochymiæ respectu; sed et contentis ~~[illegible]~~ toto genere p. n. variæ ~~[illegible]~~ exoriuntur. ~~[illegible]~~

II. Inter contenta ~~[illegible]~~ autem Corporis nostri, quæ toto genere præter naturam dicuntur, Vermes multum negotii sæpe facessunt, imprimis [illegible] non tantum, quod paulatim subtrahant alimonium, et instar infestorum Macrocosmi depopulentur optima quæque homogenea, sed et quod sæpe crudelissima symptomata et horum maximum Epilepsiam frequenter, in pueris maximè, causentur, ipsaque viscera principalia non rarò quoque occupent; quam ob rem occasione Vermis inguini nuper ex febre excreti(?) vermium naturam, essentiam, causas et curationem # Deo dante paulo altius explicabimus.

Pars I. de Vermibus corporis in Genere

Vermes Infimi ventris

I. In Infimo Ventre, Microcosmi terra Lumbricus ~~[illegible]~~ generum notorium ~~[illegible]~~ est et extra omnem dubitandi aleam. In Intestinis quidem satis familiaris communis provenit, ~~et~~ varii tamen. Vermes ~~quidem~~ Ergo qui communiter et frequenter ex intestinis eiiciuntur alii ~~vel~~ lati sunt, ~~[illegible]~~ alii rotundi, ~~[illegible]~~ breves alii ascarides dicti. ~~Alii vero [illegible]~~ difficiles sed rari ~~saepe~~ autem non nunquam generantur ibidem cornuti, hirsuti, quadrupedes, centipedes, bicipites, tricipites, caudati et similes.

II. Omnium specierum ~~[illegible]~~ vermium nos salutantur ~~[illegible]~~ ~~Vermis~~ [illegible] Arte nostra Asclepii [illegible] Müller th. VIII. p. 10. num. 201.

III. Breviter de Intestinorum vermibus latis rotundis quod vivant et quod eorum duplex sit differentia, quod cucurbitini sint lati et latis comprehendantur. ~~Helmont Gebauer~~

22

Cum DEO

Ægritudines, quas Corporis nostri Systema ob Naturæ ex Parentum Semine ingenitā mutabilitatem innumeras patitur, diversæ et variæ tam ob causas, quam ob Symptomata existunt, cum non tantum à contentis naturalibus, plethorâ et cacochymiâ respectu; sed et contentis toto genere p. n. variâ exoriantur. Inter contenta autem Corporis nostri, quæ toto genere præter naturam dicuntur, Vermes multum negotij sæpè facessunt, non tantum quod paulatim subtrahant alimoniam, et instar insectorum Macrocosmi depopulentur optima quæq homogenea; sed et quod sæpè crudelissima symptomata, et horum maximum Epilepsiam

frequenter, in pueris maximè, causentur, ipsaque viscera principalia non rarò quoque occupent; Quam ob rem occasione Vermis inquini nuper 11. febr. 1651. extracti, Vermium naturam, essentias, causas, et curationem Deo dante, paulò altius impraesentiarum explicabimus.

Pars I.

De Vermibus Microcosmi in genere.

Vermes Infimi Ventris.

I. In Infimo Ventre, Microcosmi Terra Lumbricos generari, notorium est, et extra omnem dubitandi aleam. In Intestinis quidem satis familiariter eorum proventus, varius tamen.

Intestinorum ~~alii~~ varii.

Vermes enim, qui communiter et frequenter ex intestinis deiiciuntur

alij lati sunt, alij rotundi, breves alij ascarides dicti. Diversi autem ab his et rari non-nunquam generantur ibidem Cornuti, hirsuti, quadrupedes, centipedes, bicipites, tricipites, caudati et alij.

II. Omnia autem haec animalcula Vermium nomine salutantur, et propriè quidem. Impropriè enim apud Medicos

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Respondi ego, me etiam atq etiam mirari,
quod lacteum humorem in venis Asellij
contentum casui adscribat, qui tamen
in omnibus animalibus inveniatur, et
necessariò adsit. Differre verò ab
adipe, quod non congeletur instar adipis
calore deficiente et absente. Veteres
insuper non de hoc lacteo humore,
sed de lacte mam̄arum locutos fuisse,
latè etiam loquendo coctionem corruptionem
dici non incom̄odè posse. Contentum
vero lacteum humorem verum chylum
esse, eumq germanum, qd præter hunc
humorem nullus alius ex intestinis educatur.
Nec obstare diversitatem vasorum,
cum oēs colligantur ad plexum illum
in centro Mesenterij: surculos etiam
plures facere posse pania cum
trunco magno: nec opus esse, ut omni

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Q. D. B. V.

Arduum quidem et magnæ in Arte Medicâ molitionis opus est, ea, quæ universaliter traduntur, singulis applicare, sicq[ue] communissima præcepta in particulari subjecto ad usum trahere: cum vero hic ipse potissimus, imò unicus Artis servandorum hominum finis, Medicusq[ue], nisi hunc intenderit, imò assequi laboret καταχρηστικῶς duntaxat Medicus sit, omnesq[ue] merito φιλιατρῶν lucubrationes huic scopo invigilant. Hac etiam causâ ego permotus postquam à Gratiosissima Facultate Medicâ inauguralem Disputationem conscribendi licentiam consecutus sum, utiliorem me locare operam vix posse duxi, quàm si proposito quodam Casu ex diffusâ præceptionum Medicarum περιφερείᾳ ad certum ~~[illegible]~~ aliquod individuum, tanquam ad centrum, speciminis inauguralis lineolas contrahere conarer. Quod dum facere, bono cum DEO, adgredior, veniam rogito; imò à Cordatis, usuq[ue] rerum edoctis facilem spero, quippe qui omnium optimè sciunt, quanta ubiq[ue] humanæ mentis caligo, et quàm nemo nostrûm sit ἅπαντα σοφός.

Casus.

Nobilissima et formosa Fœmina, calidioris

et

et humidi temperamenti, sexto mense gravida, non ita pridem, circa horam octavam matutinam, die XXII. Novembr. (febribus malignis petechialibus grassantibus,) ætatis anno XXXII. sibi Climacterico, nullâ cæteroquin prâviâ causâ externâ, dolores crebros circa ventrem et lumbos, versus pubem et os sacrum desinentes, magnumq ex utero egerendi conatum sentiens, cum copiosâ aquâ et sanguinis fluxu, fœtum bene formatum, sed mortuum, totoq corporis habitu luteum et ictericum, enormiq molâ stipatum, cum secundinâ lividâ planè inter animi deliquia minimè simulata exclusit. Cùm verò prædicta Matrona jam binâ vice peperisset filios, intra decendium à partu, ob Icteritiam, vitam cum morte mutantes; Fœtus hic mortuus, adstantium jussu à me dissectus, monstravit non tantùm ventriculum cum intestinis bile refertum, sed et ipsum hepar aridum, splenem scirrhosum, pulmones corruptos, et cor flaccidum; causas interitûs sat evidentes.

ΕΞΗΓΙΣΙΣ.

Χειροπεύων horum, Anatomicâ sectione, in id generis Casibus utilissimâ, detectorum brevem per causas explicationem delineaturus, Fœtum hunc

CUM DEO.

I. Cum disputatio nostra sit de Humano Partu Octimestri *An sit legitimus nec ne?* generalem Partus Humani historiam praesupponemus, ne in re aut sylva, ut loquuntur, ignota laboremus: quam ob rem breviter exponere lubet, quomodo Homo generetur, et quomodo partus eius accidat; quo exposito videbimus demum perticulatius ipsum Partum Octimestrem. Exponemus autem Generationis historiam non nisi παχυλῶς; quam rem omnium optime et prolixe alias pertractarunt *Hieron. Fabricius Aquapendens l. de form. foetu*, Caspar Hofmannus *alter veluti Aeneas Anchisem Patrem, Galenum humeris impositum gestans lib. de Gen. hominis*. Hieron. Capivaccius *l. de foetu*. et Spigelius *Anatomicorum omnium facile Princeps et Antesignanus* (cui Joh. Riolanum excipias) *Professor Patavinus Excellentissimus*; qui viri Excellentissimi consulendi.

II. Quemadmodum vero omne animal perfectum etiam pullus generatur ex semine

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

29

Ad vers. 18.

Cum Ægidij festo Serenissimus meus Princeps in Comoediam Venandi causa Aulam Darmstadio vocaret, egoque cum alijs serviendi causa adesse cogerer, non potui ab animo meo impetrare, quin menstruo hoc tempore quandoque me subducerem, saltusque et sylvas Megaatibus relinquerem. Placebat nempe mihi pro fera Cervi, vera Minerva; quaerebamque speculationibus potius fallere degeneris mundi vanitatem improbitatem et fucos, atque in horti recessu â turbis aulicis libero latitans studia repetere, veramque vitam. Cum vero inter alios sermones in prandio aliquando Serenissimus desideraret Cervi Medicinam occasione Cervi illius nominatissimi Ordvensis. Consei doctissimum Carmen (quod ad manus tunc venerat) divulgare, et sic se nobis illustrare constitui. Quod autem attinet hac Cervorum venationem notandum sub Arcturi ortum Cervorum libidinem magis, quam ullius ferae

in Venerem proruere, ut non tantum pabuli fere obliti coniugijs unice studeant, sed et acribus praelijs, uti inculcat Autor, rivales et aemulos propellant. Hinc hic Mensis tempore, nervos et Cornua eorum magicae ad varios usus convertendos, Venantium nitidijs dicatur.

Viris Honoratissimis

Dn. Jo: Gotofredo à Linning Aulae Magistro
Dn. Justo Burkardo Rauen in Holtzhausen Sylvarum Praefecto
Dn. Henr. Lud. Berolt(?)ff dicto Venatorum Primo
Dn. Henr. à Dernbach Stabuli Praefecto
Dn. Wilhelmo Metzelio
Dn. Schenkio
Dn. Horshausen Nobilibus Camerarijs
Dn. [illegible] à Borckenhoff
Dn. G. Didenus [illegible] et Consil.
Dn. Simoni Kisen Secretario

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

I. Abortivum dico: non quidem propterea, quòd mortuus fuerit; hoc enim ad abortum minimè sufficit, cùm etiam perfectos legitimosq fœtus non rarò mortuos in lucem edi, quotidianâ experientiâ constet: sed quòd ante justum ac legitimum tempus, Uteri expultrice irritatâ, evenerit, in quo formalis ratio abortûs consistit, autore Galeno l. 3. facult. Natural. c. 12. Quodnam verò tempus legitimum sit, inter autores disceptatur. Sunt enim qui etsi sextimestres et septimestres fœtus vitales esse cum ~~pleriso~~ non paucis statuant, octimestres tamen vitales negent; cum quibus ego tantò minùs sentire possum, quantò rationi magis consentaneum est, octimestres propterea, quòd longius temporis spacium ad eorum perfectionem Naturæ concessum fuerit, præ reliquis jam dictis, vitales et esse et judicari debere. Neque est, ut quisquam urgeat Hippocratis, partum octimestrem haut vitalem pronunciantis, autoritatem; cùm non tam ex propriâ, quam mulierecularum potius mente ita locutus Senex videatur. Cæterum justum partûs terminum mensem ego statuo decimum, quo ipse Servator noster JESUS CHRISTUS nasci voluit.

pariendi

II. Matrem formosam notanter dixi: si quis mecum consulat experientiam, deprehendet, formosis maximè et pulchris fœminis præ cæteris gravia morborum ac symptomatum pericula imminere, ut non malè poëta, formam bonum fragile,

et

et Theophrastus silentem fraudem appellarit. At qualis fraus, inquies? sunt pravi succi, ~~[illegible]~~ ego, sunt Massa sanguinea particulâ biliosâ et melancholicâ, et ferocientis seri cuspides tactu potius quam visu perceptibiles. Videas hinc nobiliores fœminas quæ pulchritudini corporis, ac munditiei religiose nimis student, et vitâ sedentariâ gaudent, longè frequentius quàm vilioris conditionis ~~[illegible]~~ sortisq mulierculas, cancrô, idq genus aliis affectibus obnoxias esse; ut forsan non sine ratione hancce Nostram Matronam rarioris formæ elegantiâ incommodorum partem debere judicem.

‡ in corpore latitantes

Præterea III. Calidum et humidum Temperamentum, quo Nostram esse præditam innui, symbolum quoq suum hic contribuisse arbitror. Quamvis enim Galenus l. 6. de Sanitate tuenda. c. 3. temperiem calidam et humidam humanæ naturæ maximè convenientem esse doceat, et ipsemet Hipp. Vernum tempus, quod saluberrimum c. 3. aphoris. 9. asserit, calidum humi exhibeat l. 1. de Nat. hum. tx. 35. certum tamen est, nisi moderatus tantum calidi et humidi excessus emineat, temperiem

talem

D. Joannes Agricola, Philosophus
ac Medicus Celeberrimus

Jo: DANIELI HORSTIO D.
S. et O.

P.P. Refutationem tuam, et responsum ad Mussaphiam legi et perlegi, gratulor Musis tuis; Stipata ~~[illegible] Mussaph: [illegible] illius qualitates mihi sunt perspectae et [illegible] illum [illegible] alieno titulo ardere etsi nolit quaerere, [illegible] [illegible] contra te [illegible] audere, stipata~~ et confirmata tua sententia est ex naturae promptuario infallibili. Animo quoque probe perpendi quod de universali mundi spiritu paucis quidem pag. 7. indigitasti, facile mentem tuam percipio, est enim certum, spiritu illum per meteora ad nos descendere, et suo igneo afflatu totam terram impraegnare, multi quidem quotidie vident, sed non altius rimantur, et lippis oculis pecoris instar intuentur, unde aiunt [illegible] virginemque inopiam adoxon iudicant; et quae de te scribis vera sunt, oportet enim esse

magnetem qui Spiritum illum aereum
attrahat, et cum illo indissolubile matrimo
nium confirmet, sed ex quo subiecto extrahi
debeat non omnibus liquet. Ego aliquan
do cum speculo consellato etc: Dat.
Cassell. 15. April. 1643.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Ut quid de Pecqueto sentiam, planè intelligas,
laudo sanè plurimum Viri illius in corporibus
dissecandis diligentiam, in experimentis novis
dexteritatem, et in iudicio super iisdem
ferendo solertiam. Nempe difficili hoc
tramite ad Veritatis abdita pertingimus,
sensuumque suffragio innixi Deum in operibus
suis Ducem et Praeceptorem agnoscimus.
Dum speciosum illud iter, quod solo argu-
mentorum nitore oculorum aciem per-
stringit, plerumque ad avia deducit, et probabilem
solum atque utplurimum sophisticam de rebus
coniecturam exhibet. Quin etiam mihi ipsi
gratulor, quod tam certis experimentis,
clarisque rationibus sententiam meam de
Circulatione Sanguinis confirmaverit.
Vellem tamen id unum observasset:
Cor nempe triplici motus genere gaudere;
nimirum systole, qua cor sese contrahit

sanguinemq in ipso contentum expellit.
Deinde relaxatione quadam motui illi
contraria, qua Cordis fibræ motui dicatæ
remittuntur. Suntq hi duo motus in
ipsa cordis substantia, quemadmodum et
in alijs omnibus musculis. Denq diastole,
qua Cor a sanguine ex auriculis in
ventriculos ejus impulso distenditur,
ventriculiq hoc pacto repleti ac distenti,
et ab irruente sanguine velut irritati
Cor ad contractionem sui sollicitant,
atq hic motus subsecuturam statim
systolen semper præcedit.
Quod attinet ad Venas lacteas ab
Asellio repertas

Serenissimi Principis et
Domini

Domini Georgij

Hassiæ Landgrafij, Comitis in Cattimeliboco,
Dietiæ, Zigenhaina, Nidda, Isenburgo
et Budinga

Domini et Principis mei Clementissimi
Consiliarijs Intimis
Meritissimis

Dn. Ottoni Hartmanno à Schlitz, dicto
Görtz Vicario
Dn. Philippo Ludovico Fabricio Cancellario
Dn. Mauritio ab Heringshausen
Aulæ Magistro
Dn. Rudolpho Raw ab Holtshausen
Gynæcei Præfecto
Dn. Eitelio Riden in Fürstenberg
Principis Ludovici Aulæ Moderatori,

Dn. Dn. Friderico Schütz ab Holtzhausen
Fortalitij Martisburgensis, Arcis
et ~~Territorij~~ Dominatus Braubacensis
Gubernatori

Dn. Carolo Röder à Thiersberg
Camerario

Dn. Conrado Fabricio, JCto

Patronis et Amicis meis
honoratissimis.

Calculus mi comprehendis tuus mi reuehis
defecit, et te nullus mi augendus
modus fecerit

Deus Vos diutissime vobis servet incolumes Hassiae
Cum Illustrissimis comitibus exemplis abundantibus
facilibus, meis quorum vestrum vestris mentis
~~fecistis~~ et mi aeternum omnino obstringo vobis
addictum fecistis falsa favore ne dedignemini
~~Scrips~~ Valete cum voto novi felicis
anni semper in Arce ~~[illegible]~~ Sejersbergi
Cum inter Apris venandis occuparemur
Apri venationes

34

Quid de Te vero, Fabriciorum decus augustum, Compater Honoratissime loquar. Ut non eloquar sed sileam Virtus tua, Solis instar splendens, inculcat, ne Soli facculam praeferam. Hoc dolet Patria in laboribus tuis strenuis enumerandis calculum deficere, Te vero nullum in augendis modum servare. optat ~~vero~~ autem vegetam sanitatem, viresque corporis sufficientes.

Beneficia vero vestra, Patroni et Amici suspiciendi, mihi nobisque cum collata, sine assentationis suspicione vix ~~non~~ possim recensere; multo minus se reddere; hac inscriptione interim grata mente recolo neque enumero ut ut mihi sint innumerato.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

35

Maiora vobis debeo, quam has levi-
denses chartas, hocque levidense
et tenue gratitudinis documentum,
cum inter id qd offero, et illud
quod à vobis accepi, nulla plane
fateor, sit proportio. Quia vero
preciosa ~~non habeo, nec vos~~ à me
expectari non possunt, nec vos
iis indigetis, in me autem ~~vero~~ ~~insuper~~ benevole
nimis propendentes, meaque commoda
plusque merear habetis ~~vobis~~
commendata non diffiteor vos
audaciam meam hanc probaturos et inter
virtutum vestrarum cultores
porro me benignè numeraturos esse
Virtutes enim vestra hanc
dedicationem postulant, ut nempe eas
publicè testarer ~~grata quae mente recolam~~
~~ab iis in me~~ ~~destillarunt beneficii~~
~~R...~~

In Te Ser. Princeps Gothi plurima lucent
et inter eas ceu ~~Luna~~ Sol splendet
Pietas. Quis in lectione bibliorum
sacrorum ac librorum Te magis assiduus?
Quis sacris concionibus frequentior
meis? Quis fidos verbi divini Ceremoniae
plus aestimat? Deus Te patria beo
diutissime florentem sistat et
servet, Herus inclute.

Tua ~~[illegible]~~ vero ~~[illegible]~~ Cancellarie Magni
fice, Diserta ~~[illegible]~~ in dicendo
promtitudo, quae omnes singulare
elogium mereret, cum tanta sit, ut
in superata restauratione Academiae
Gissenae ~~[illegible]~~ Viros Sapientissimos ~~hominis~~ Academiae ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ in dicendo infantia nostra merito
subpuderet. Perge tuis saluberrimis
consilijs firmare et fulcire porro Statum.
Deus et Princeps ferent suppetias.

Non minores virtutes familia
tua dignae, et varia beneficia
hanc inscriptionem iure suo
poscerent, Generose Domine
ab Herdingshausen! Familia
Patria nostra [illegible]
tua notior est quam ut mea
egeat commendatione. Quo ad
virtutes tuas, in historijs versatus
es, in militia clarus, et quod
in Aula Magistratu ponderat
iustitiae amantissimus. Beneficia
vero tua mihi collata sine
assentationis suspicione non
possum recensere (Hoc oro: ut eo fidentior speram
ut hoc benivolentiae meae
testimonium benigno vultu Te
ignosce admittas et porro faveas.

Ad Tui vero commendationem
Nobilissime Rawe [tua qua] familia
ē qua ortum trahis multum
facere potest, cum non minima
laus sit longo censeri sanguine
At virtutes tua multa et magna
familiā tuam reddunt illustriorem.
Non deleetor olim fuisses in
Principum summorum Conspicientium
Itineribus [illegible] Gallias et Italiam
si te meliorem fecissent.
Arma Suecica quanti te
fecerint et faciant in propatulo
est, ut et hoc quod Serenissimi
Principes singulari clementia
etiam [illegible] duas. Tu pro Tua
ingenuitate modestia atque bonis
hoc munusculum contulisti et
persuasum habe me Tui
addictissimum esse

37

~~Tuam~~ autem Insignis Vide, quales isto
Perito oculis intueor, tales exactum exemplar
Viri vere generosi et ad [illegible] imo Rempublica
Gubernanda nati, oculis meis obversari
videtur. Ad allegum tuum admittis facilis
profecto admittis, candidusque es sine fuco,
doctus, prudens, iustitiae amans atque
non elatus. Virtutes tuae rariores ~~hoc~~
aevo faciunt ut nemo tota aula
~~florentissi~~
Vis[illegible] plurimos precatur ~~florentissi~~
calam[illegible] [illegible] verae
Nec minores laudes tuae merentur ~~[illegible]~~
Generose [illegible]. Prudentia tua in gubernando
populo, [illegible] notitia, [illegible] facta
Studia, mores pacati, candorque et Pietas
[illegible] ~~loquuntur~~ ~~sine~~
me interprete,
Confirmat [illegible]
Princeps [illegible]
~~[illegible]~~
ad Suecos
iterato
Te ma[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Vale Generose Dn. et publico Patriae bono diutissime flore.

Ita ut te Amicissime Rödere nos tantu nostrum Dicasterium miratur cottidie tuam eruditionem et prudentiam. fidet precatur ut diu valeas. Hornbeius pacificationis tempore tuam virtute probavit, Hassiaci post osculati sunt nos amamus sedulo. Dee in curio. Pater n. politicam et nuis studium Theologiae sedulo incumbis ~~litterum~~ ~~[illegible]~~.

Quid de te vero Fabricionem decus augustum ~~[illegible]~~ Conipater Honoratissime loquar? Ut non eloquar sed sileam ~~Ut ga~~ Sol rubet quo facula extene necessitat.

Principi n.
posse soli
tam chas
[illegible]
esse ob
tugs
[illegible]

Ecquas verò gratias tibi reponam, Doctissime ac dilectissime Wolffi,
pro literis tuis responsorijs ac D. Rolfinkij epistola et doctissimis
disputationibus? Grandes certè debeo, et plures quam à Poetis
leguntur fictas, aut tua, mi Wolffi, mens possit concipere.
Epistolæ quidem et Tua et Rolfinkij nil spirant præter can-
dorem, favorem et amorem infucatum, rem quavis pretiosissi-
mi metalli portione longè meliorem, mihiq. gratiorem.
Disputationes ob singularem eruditionem, qua non leviter
tinctæ sed imbutæ penitus ad satietatem relegere et legen-
re non possum. Quæso fac, ut et priores Rolfinkij chymi-
cas disputationes, scil. II. III. et IV. Et promissos poetas
D. Schlevelij prima quoq. data occasione accipiam. Wid-
marchterum video quo ad sanguinis motum Harvei legere
vestigia. Nondum autem novi rationem, cur sanguinis
per pulsum impetuosè et affatim à corde moveatur, nec
video quomodo id concedere possint valvulæ obstantes,
à provida natura venis concessæ. Deinde miror septo cordis
denegari meatus, quos viderunt Vesalius, Bauhinus, Riolanus,
Laurentius. Et licet in demortui animalis corde non
adeo sint conspicui nec stylo tentatæ pervadant, nihilominus
transitus non denegandus. Sic sæpe copiosus sudor per cutim
erumpit, sæpe semen ubertim è glandulis et vesicis sperma-
ticis in meatum urinarium irrumpit, ne utrobiq.

manifesta reperiantur foramina. Neque obstante haud pulsu utriusque ventriculi: [ex sinistro in dextrum aequum refluere potest propter attrahentem vim, vimque aliam retinentem.
Quod vero vasorum magnitudinem attinet, nemo dubitat pulmones copioso et continuo nutrimento indigere tum ob substantiae raritatem, tum etiam ob continuum et perpetuum motum. Et Galenus locus jam non succurrit quidem venam arteriosam hanc ob eam amplam scribit, ut quantum propter illius crassitiem pulmonem nutritioni detrahitur, tantum per copiam ob venae magnitudinem recompensetur.
Nec obstat anastomasis venae arteriosae, et arteriae venosae. Si enim pulmonum contractio sanguinis fluxum a vena arteriali ad arteriam venosam remoratur et ad valvulam ad dextrum ventriculum cogit, sanguinis fluxus a dextro in sinistrum ventriculum non poterit statim vehemens et ocissimus circuitus. Dum tertio praenotat alia vasa sanguinem in cor portare, alia exportare, hoc facere vena illud arterias; innuere videtur omnes partes nutrici sanguine arterioso, imo unum eundem esse venosum et arteriosum sanguinem. Experimentum primum allatum de ligatura venarum certe non capio. Dixerim potius contrarium ligatis n. ad venis ad crus tendentibus, et relictis liberis arterijs crus non intumescit etc.

deberet autem brevi ~~tempore~~ temporis spacio intumescere et magnum quidem in modum, si sanguis per arterias influeret, nec per venas reflueret: sed non intumescet unquam sed extenuabitur si diu venas sinas ligatas. Et alterum specilli exemplum falsum est, duo n. simul sphaerica corpora possunt jungi et conjungi, nihilominus tamen recedere ac cedere. Deinde ratio desideratur, cur in venis et non etiam in arterijs sint valvulae. Inter fluxum et refluxum debet omnino esse proportio si n. arteriae non habent valvulas, cur ossae pig metuendae venae ruptio: Nec tanta substantiae ratione venarum et arteriarum est diversitas; nec impossibile est, diversas actiones perfici in ijsdem partibus et per eadem instrumenta. Solet enim natura uno quandoque membro ad plura abuti officia, quemadmodum exemplo narium, linguae, dentium, pulmonum, ossium, cartilaginum, cutis, pinguedinis et similium declarari posset. Quoque ex sententia Harvei pergit, sanguinem continue aequabiliter in omnia membra, pulsu arteriarum impelli et ingredi, majori multo copia, quam nutritio sufficiens sit, vel tota massa suppeditari possit, dignum animadversione est. Sanguinem enim copiosius in singulas partes distribui, quam ad nutritionem necesse sit, repugnat attractrici partium facultati; copiosa n. alimenti in partem aliquam distributio

Sebilis

morbosa fit et periculosa. Nec pulsu cordis tota massa
pt suppeditari, alia subest causa. Sanguis potius ab assum
ptis suppeditatq. Cor n. sumit ab hepate tantum quantum
qdem requirit, si hoc a corde transeat assumit novum
humorem, partes namq inanitæ trahunt a vicinis.
Reperisse se scribit in corde demortuo sanguinis uncias duas,
hinc colligit qdlibet pulsu drachmas sanguinis duas
expelli, corq supponit intra horæ semis spatium mille
edere pulsq. Ego certè non audeo asserere posse per
tam angustas rimulas uno ictu tam cito lobi ora
gulum unicum sanguinis spirituosi. Nec plures sexcen
tis ego potui observare. Sed ignosce Doctissime Wolffi,
quod de tam subtili re audeam candidum qdem, ita
Χυδαίως tamen edisserere. Ante biennium inter
se candum ex professo de hac controversia egi, et dis
cursus habitos feci, tum publici juris, sed num exem
plar superest tibi transmittendum, utinam adesset,
Tu, quæ obiter jam remotq a musis præter intentio
nem meam scripsi, boni æquiq consule et de his tu
am mentem tuum judicium transscribe, res certè
digna inqsitione Doctiommi ut tandem veritas

insultet. Eadem Widmarchleri dissertatio de inflammatione mentionem facit doctissimarum de lacte meditationum Schleoclij, cujus acumen non satis ad, mirari possum, quemque cum Widmarchlero ad naturæ pene, tralia rimanda totum natum esse credo: quæso mi Wolffi fac me compotem illius viri promissorum scriptorum. Disser, tio ejus habita de uterina suffocatione mirum in modu arridet, nec minus Rolfinkij de Cephalalgia, prima occasio, ne ad utrumque scribam, hac vice tantum otij nancisci non possum. Hodie mane enim tuas modo latore horu accepi, cumque serio pronunciaret, se ante crastinæ lucis ortum abiturum iterum, inter ægrotantium visitationis crassas has responsorias calamo festinantissimo licet vix potui exarare. Scis ab hoc magis circa ægrotantium sordes quam Musarum delicias occupato amoena raro emanare. Quod vero mi ~~liberi~~ literis tuis gratuleris tibi de amore erga te meo, lætor; Ero tibi addictissimus, dum spiritus hos reget artus. Quæris sumptus, quos examina pro obtinendis privilegijs doctoralibus in Medica arte Marpurgi requiranti præter 30 flo. aur. undo o goldt. nulli sunt. Ipsa vero Doctoralis solennitas

minoris exigit. Ante biennium enim tota promotio 27 Imperial. tum ratē convivÿ tum ratione donorum q ministris academiæ et Promotori data sunt, cuiq condidatorum extorsit. Quod alias ipsa solennie attinet, Condidatq primò rigorosè à Rectore et Professoribq Facultatis examinatq, postea publicam disputationem graduale jussu Facultatis exhibet sine Præside, opponentibq solis Professoribq omnium tamen Facultatum. Finita feliciter Disputatione inaugurati subjicit se ulterius examini publico omnium Professorum, quo faustē ad finem perducto Licentiam ipsi dat Decanq gradum Doctoralem artis Medicæ assumendi. Tu si volueris Deo volente et annuente nos saltem accedere offero tibi lares et libros meos et animum, ac omnia servitia. D.D. Happelium data occasione saluta; et adjunctum tractatum de peste sereno vultu suscipe. Unicum et maximum doleo, Typographum eum emisisse tum temporis cum eram Ulmæ nuper, absentia enim mea factum est, ut optimus liber tot tamq pessimis scateat mendis, adeoq Parenti meo p. m. vereor praededecorisit. Jam in opere sum ut colligam vitia graviora

et Typographo tradam, quam tibi quoque mittam. Interim ipse pro candore Tuo corrige et ama.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

et ante omnia notabis ~~[illegible]~~
venulos in iecoris carne et fellis vesicae
dilatos venulas arteriasque. Postrema autem ~~inter~~ haec
Porta sese offert quae iecur egressa propagines
primum in bilis receptaculum, deinde alias
his maiores in carneam ~~substantiam~~ diffundit.

Iuxta hanc videbis Portae filias ~~alias ad dextrum ventriculi fundum~~
~~disseminatas venas~~ ~~aliam~~ Mesentericam
et ~~aliam~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~bifurcatam~~ Splenicam ~~[illegible]~~
venam, ~~Portae filiam~~ illamque quae sparsi
per ventriculum omentum, partem Coli et Lienem
hanc vero Mesentericam

Vena porta varijs vinculis intercepta ac
abscissa conferes te ad Arteriam Magnam
et contemplaberis eius ramum ad orificium
ventriculi alterum ad lienem situm; alium
deinde in iecoris carnem alium in mesenterium
distributum reperies: | videbis etiam inter
venam cavam et arteriam ramos nervorum
paris sexti
Quibus observatis Ventriculum ac Lienem quoque eximes.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

DISPUTATIO II

~~Anatomica secunda.~~

De

Anatomiæ subjecto, vel partibus humani corporis in genere.

Thesis prima.

In præcedenti disputatione Anatomes ~~genus~~ ~~&c~~, naturam ac necessitatem ostendimus, Nunc id [illegible] quod secari debet ~~[illegible]~~ plenius perscrutabimus. §2. Diximus ~~[illegible]~~ Corporis partes artificiose secari, ~~[illegible] cum non uno modo a Priscis Medicis definiantur, [illegible] precium nos facturos putamus quando nomen istud ab ambiguitate primum liberabimus~~ §3. ~~Enim [illegible] totum~~ vel integrum quatuor modis ~~intelligi potest~~ 1. vel ratione, substantiæ 2 vel ratione mixtionis ~~[illegible]~~ 3 vel ratione animal ~~integrum et perfectum~~ ~~[illegible]~~ ~~ut anima absolutum et [illegible] organum [illegible] tali vigore præditum, [illegible] Hinc palam fit partes quasi serie de toto isto prædicari posse ideo ut~~ omne id pars integri statuatur, quod vel substantiam vel corporis vel ad animalis perfectionem pertinet. ~~vel [illegible]~~ secundum ~~[illegible]~~ ~~corporis~~ ~~substantiam complet~~. §4. ~~[illegible]~~ In sensu communi primo et latissimo accipiuntur partes ab Hippocrate 6. Epidem: quando universum corpus in τὰ ἴσχοντα, τὰ ἰσχόμενα καὶ ὁρμῶντα, id est in continentia, contenta et impetum facientia distinguit ~~[illegible]~~ vel ab Alexandro corpus in solida, humida et spirituosa dividitur. Aut a Galeno l. 1. m.m. cap. 5. et lib. 1 de elem. c 6 et lib. 11 de usu part. omne id quod totum complet ~~[illegible]~~

F pars igitur quid sit dicendum est prius. Notandum igitur

F a priscis medicis accipi

ratione organica, ~~[illegible]~~ operationis. ~~[illegible]~~

Unde palam fit partem varie dici adeo ut ~~[illegible]~~ primo

II Vel secundo animæ potentias seu organum exequi valet.

†asserit
definit.

et integrat, vel ~~quicquid~~ ad corporis humani constitutionem facit, par~~tem definit~~: vel corpus, quod nec undiquaque circumscriptionem ~~ht~~ propriam nec undiquaque conjunctum est alijs etc. † Ita quoque Arist.

Semen, lac, serum etc. corporis partes appellat.

§. 5. Deinde sumitur ~~quoque~~ pars relative, quatenus inter se partes situ conferuntur, et sic pars dextra, sinistra, suprema media infima, externa interna, postica antica etc. esse dicitur.

§. 6 Tertio ~~quoque~~ frequenter est quoque partis denominatio circumscriptive et ratione ambitus externi vel peripheriae, quando corpus universum in ventres tres, tanquam regiones ampliores ~~partes, qui~~ [illegible] et hi rursus in partes strictiores ut primus caput in sinciput tempora ~~frontem~~ faciem, frontem genas, collum et, medius in pectus, dorsum mammasque et, ~~medius~~ infimus in Epigastrium, hypogastrium, hypochondria ilia, inguina, pubem lumbos etc dividitur, quas partes medicum vel hanc ob causam nosse oportet, quo non solum vulneris aut alterius ~~partis~~ morbi partem affectam exacte indicare ac notare, sed etiam medicamenta recte applicare possit.

§. 7. Denique quarto sumitur pars strictius et pro tali organo, ~~[illegible]~~ ~~facultates et actiones vitales [illegible]~~, quod

vitalis potentia†

innata quadam virtute [illegible] decenti promtitudine, sine impedimento alterius, animae mandata recte expedire potest.

Huius partis naturam ~~[illegible]~~

§. 8 ~~[illegible]~~ Fernelius lib. 2. c. 2 physiolog. Partem corporis nostri definivit id quod toti cohaeret communique vita conjunctum ac ad illius functionem assumere comparatum est.

~~§. 9. [illegible]~~

ad hanc constituendam

§. 8. Galenus lib. 1. de usu part.

duo requirit necessaria 1. propriam circumscriptionem 2. ne ab alijs omnino sit separata. primum postulat peculiaris illa actio, quippe cum anima, (ut in priori disputatione dictum fuit) sit simplicissima, una, ac tota in qua libet parte, igitur diversa partium dispositio, quam necessario propria circumscriptio et terminis sequitur, requiritur. Secundum animæ continuitas exigit; nam si partes illæ non essent conti- guæ sed separatæ, tunc pars esset simpliciter unum + non pars, juxta Hipp. de locis in homine Gal. de locis affect. et de consens. partium; unde necessario toto cohæret, tum propter animæ continuitatem tum propter vigorem illum vitalem et animalem qui alias influere et communis esse non posset.

§. 10. Hinc partes vitæ communi, qualenus ab una causa profluit, fruuntur, non frustra, sed ad certum usum certamque functionem +; quia anima nunquam otiosa est vel per sua organa utcunque operatur, sed omnia pulcherrima harmonia et operandi facultate in usum animalis dirigit ——— ☿

§. 11. [illegible] veræ partis notæ (inter) verè à Bartholino inst. anatom. in proœm. hæ recensentur, 1. Ut vivat et nutri- atur, non verò nutriat. Nam si nutriendo consumeretur actio illa ad quam ordinata esset, præter naturæ inten- tionem quoque interiret et sic totum (simul) periret [illegible] verè partes rectè ab humoribus spiritibus et adipe discernuntur. 2. Ut solida sit, quæ non densitatem sed consistentiam trina dimensione (et) in se definitam (intelligit). Hanc sequitur 3. certa circumscriptio, figura, magnitudo, connexio ac situs, quo hic membrum ad peculiarem facultatem et actionem præstandam commode disponatur. Cum verò totum corpus finitum et circumscriptum est, ergo et partes, Et quia partes hæ propter diversitatem temperamenti ac con- formationis consistentia geometrica cohærere non potuerunt, anima verò una et continua, ideirco finitarum istarum partium requirebatur quoque commoda connexio ac situs adeò ut universum corporis animalis sit continuum non ratione partium, quæ solummodo mutuos terminos miscent, et se superficietenus contingunt, sed ratione vigoris vitalis et insiti principij, opé cujus anima non divulsa (essentia una, integra et)

+ seu integrum

+ quicquid vitalis est vigoris eo dirigitur

☿ Quocirca per lubet à Fernelio lib. 2 c. 2 physiolog. pars definitur hoc modo Pars est id quod toti cohæret communis vitæ consortio, ac ad illius functionem usumque comparatum est

integrum et unum informat corpus organicum [illegible]
ut hinc quaelibet pars ob animae praesentiam
Concurrente genuino temperamento ac conformatione ad pecu-
liarem et non communem animantis usum apta effi-
ciatur

§. 12. His probe consideratis vel me non monente, quivis
ultro intelligere poterit cur medici tam curiose actiones
respicere habeant necesse, nam hinc sanitatis praesen-
tis vel absentis indicia et signa ~~principaliter et primo~~
desumuntur: hinc partium diversitas ac ~~tam~~ totius
mirabilis textura cognoscitur etc.

Verum cum non omne id, quod in animalis ~~usum~~
commodum à partibus peragitur actio sit dicendum,
circa nunc artis hujus cultores ~~a~~ cum Galeno pte,
inter actionem et usum distinguere discant. §. 13. Definitur
Actio à Galeno motus activus proveniens à facultate
insita partis agentis. Hoc est Actio est peculiaris
partis cujusdam operatio, quae non ab anima tantum,
non à temperamento tantum (non à figura tantum
profluit, sed ~~[illegible]~~ quae anima ~~[illegible]~~ balsamo
vivifico ~~partibus per~~ commodo temperamento, [illegible] juncta, et
~~[illegible]~~ sine remora
aut impedimento, ad ~~[illegible]~~ effectum producendum orga-
no ~~[illegible] gessit~~ praedestinatum

§. 14. Talem operationem vel actionem juxta Galenum
aliquando aut antecedit, aut sequitur usus hinc q. i.
actio distinguatur ab usu ut causa et effectus. Sic
usus praecedit actionem quando organum ad talem
effectum producendum primum disponitur, qualem
usum v. g. in negotio videndi praestant ministrantes
partes ut palpebrae, abstergendo lachrymas vel sordes
corneae tunicae, quo tunicae istius diaphanitas con-
servetur et praeparetur ad transmittendos objectorum
visibilium radios. Sequitur quando ea, quae fugi-
enda sunt, animal fugit aut naturae amica videntur
appetit

~~Ex hujus vel me non monente hinc intelliguntur naturae negotiatrix, quare medici tam curiose actiones respicere habeant necesse quippe cum earum diversitas partium notet essentiam ac diversitatem:~~

etc.

rite disposito exercetur

- **Abdomen**
  - Nomen
    - Epigastrion
    - Abdomen venter ἦτρον
    - D bans
  - Compositio respectu
    - Situs epigastr.
      - Epigastricum
        - Hypochondr. dextr.
        - epigast.
        - Hypoch. sinist.
      - Umbilical.
        - regio lumbi dextra
        - Umbilicalis
        - regio lumbalis sinist.
      - Hypogast. 7. regiones
        - dextra
        - med.
        - sinist.
    - Partes
      - Continentes
        - Coes
          - Cuticula
          - Cutis
          - pinguedo
          - panniculus carnos.
          - membrana com.
        - Propr.
          - Musculi 8.
          - Peritoneum
      - Contenta
        - Nutritioni serv.
          - Omentum
          - Ventriculus
          - Intest. tenuia
          - Vena porta
          - Hepar
          - Vena cava
        - Excret.
          - Intest. crass.
          - Vesic. fellis
          - splen. renes
          - Ureteres. Vesic.
        - Generat.
          - Vasa sem.
          - Test.

Situs extendit se ab ossa pubis ad ~~os~~ cartil. mucronat.

Usus ut sit com. membrorum tam nutritionis quam generationis receptac.

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

§. 15. Secundo actio in sola operatione conspicitur, usus vero in otio aliquando transigitur. Sic meatus auditorius nihil ad auditum ut sic confert, nisi quod semper patentes praebeat aures etc.

§. 16. 3) Actio semper in organo principis est partis, id est, istius partis, quae ultimum facit, quo spiritus animales objectorum proprietates sentiant, hisque imbuantur: Usus vero in illa actione reliquarum partium omnium est. Sic in actione videndi non humores et tunicae, non nervus et musculi, ultimum ab objectis alterantur, sed tunica reticularis, quatenus colores et figuras visibilium et spiritum animalium astlexione commode recipit. Actionem autem isti subsidio veniunt tunicae radios transmittendo, et figuram oculi conservando; Humores, radios ~~reflectendo~~ refringendo et species visibilium effingendo; Nervus spiritus animales a cerebro ad oculum vehendo etc. Retinam, partes omnes in negotio et opere videndi utiliter subordinatae sunt adeo ut ~~[illegible]~~ quarundam usus etiam sine actione transigatur, quemadmodum manifeste id in humoribus deprehenditur, qui tantum radios transmittunt sine aliqua praevia operatione et actione, quatenus propter medii continuitatem radii transeuntes non avertuntur. Nam ut extra oculum a crystallo radii ~~reflectuntur~~ refringuntur ita quoque in oculo animalis.+ Unde denique manifestum quoque inter actionem et usum patet discrimen, quod actio omnis per se et immediate ab organo perficiatur. ~~actio~~ Usus vero non propter se, sed propter totius organi actionem partibus competere. Imo si illa in corpore contenta etiam inanimata nihilominus usum animali insignem praestare posse ex cemplo pilorum, bilis, aliorumque excrementorum, quae recte ex viventium partium numero rejicimus, clarum esse potest.

+ etiamsi vigorem illumque vitalem se simul amittunt radii colliguntur.

§. 17. His rationibus commoti Medici, imprimis Gal. de diff. morb. c. 6 propter usus laesionem nullum hinc constituit novum morborum genus, sed hi ob usum

denegatum actio quaedam impeditur vitium hoc ad totum organum referendum esse v. g. cutis omnibus partibus hunc generalem praestat usum ut sit quasi tunica et vestis communis, haec si obstruatur adeo ut caeteris partibus ventilatio denegetur causabitur morbus organicus, corpus namque universum animae organum statuitur. Sennert. lib. 2 part. 1. c. 5 in fine.

+ et in specie malae conformationis ratione meatuum

§18. Igitur, cum partis essentiam potissimum ex actione agnoscamus, quippe cum (Argenterio test. lib. de morborum generibus c. 4. pag. 1433.) partium singularium forma propria, actionum causa sit, sequitur ob magnam actionum varietatem, quam quaelibet peculiare (uti dictum) requirit organum, partes quoque esse diversas. Sennert. lib. 2. part. 1. c. 6. in fin.

†† etiam Unde Mercat. lib. 1. part. 4. class. 2. q. 106 art. 5 morbos potius formae, quam materiae tribuit. circa

§. 19. Et quamvis omnes actiones in solius animalis vel hominis usum conspirent et dirigantur, attamen non omnes simili ratione ab organis perficiuntur. Nam 1. deprehendimus quasdam actiones esse subjectivas in agente, adeo ut non transeant sed immaneant test. Arist. Metaphys. lib. 9 c 8. quasdam in aptam materiam externam transire ~~ut~~ ut sine opus aliquod diversum producatur, ~~quatenus est a potentia transmutativa~~ adeo ut actio immanens non immutat objectum, ~~sed transiens~~ sed perficiat se ipsam. actio vero transiens ~~perficit aliud~~ immutat objectum, Unde fit ut illa ~~autem~~. ~~[...]~~ actio immanens speciem vindicat ab objectis ut apparet in appetitu ac sensu transiens vero ab effectis. ut in calefacere, secare aedificare etc.

~~§ 20. Quapropter in partibus ipsis erit considerandum et statuendum aliquod ... et ... propter quam talis excellit potentia~~

§ 20 Secundo experimur quasdam ~~...~~ aliquas, omnibus partibus esse communes, aliquas vero proprias ac singularibus singulares. ~~...~~ etiam communes

Et quamvis

propriæ appellari possint, notandum tamen ex Mercat. lib. 1. part 4. Clas. 2 art. 2 q. 103. quasdam actiones alicujus partis ita esse proprias, ut ut pari conditione ac lege sint etiam propriæ cujus vis ejus particulæ ipsam componentis. ß Quasdam vero ita proprias ut neque alteri, neque ipsius partis partibus ulla lege, simili ratione tribui queant. Denique V. quasdam esse actiones, quæ non nisi varijs simul partibus exerceri possunt.

§. 22. Quocirca ~~ubi ut dictum fuit m~~ partibus ipsis consignanda et statuenda erit aliqua ~~[illegible]~~ dispositio vel commoditas propter, quam organa animæ mandata et potentias exequendi, apta efficiantur, quam recte thesi 18. ex Mercat. Argent. et aliis formam partis appellavimus, formam non substantialem sed accidentalem, quæ compositionem nulla ratione respicit, et quidem in illo ordine, quo hominem sanum esse vel ægrotare statuimus juxta Mercat. l. c. q. 101.

§ 23. Hanc ex duplici derivare poterimus fonte, quippe cum duo ~~[illegible]~~ solummodo in partibus reperiantur, videlicet temperamentum, et ~~[illegible]~~ structura. Illum vero temperamentum per se alicujus actionis posse ~~esse~~ designari autorem, nullum ambigere putamus; at omnem actionem a temperamento dependere, constanter negamus; ~~Nam~~ si temperamento solum tribui foret, omnis corrueret de diverso partium usu disceptatio; imo experientia ipsa isti opinioni reclamat, cum videamus in corpore nostro etiam unius temperamenti partes contrarias et diversissimas edere actiones: Iam temperamentum si tollas nihil aliud residuum erit relictum, quam illa partium diversa structura et conformatio.

+ sic actiones immanentes test. Mercat. non possunt a temperamento dependere, cum in his nihil immutetur aut alteretur, quippe cum temperamentum per quod intelligimus, quod est efficiens causa actionis, at vigor per se nunquam producitur actio

§ 24. Hinc partium prima nata est distinctio inter partes similares et ~~dissimilares~~ organicas, sic ut illarum forma statuatur temperamentum, illarum vero apta ac commoda dispositio ac conformatio: Et ea vero dum similares ea propter dicantur uniformes, simplices, et homologæ, quod pars et totum sint cognomina et ejusdem naturæ ~~sine similitudine~~ circa ~~[illegible]~~ ullam figuram sequitur omnem actionum quam in tali respectu corpori præstant, solum a temperamento, vigore vitali ~~[illegible]~~ agitato provenire

§ 21. Tertio deprehendimus ~~[illegible]~~ actiones, quasdam in singularum partium proprium commodum esse directas, quasdam vero publicas et in usum, non partis agentis sed aliorum destinatas ~~[illegible] quanto aliquas actiones, tantum in partibus singulis [illegible], quas [illegible]~~

quatenus materialem praestat organorum dispositionem

Organicae verò licet necessario quoque exigant temperamentum, non tamen id actionis causa est, sed praestat solummodo ei usum instrumentalem, disponendo scilicet materiam. Recte namque Mercat. lib. cit. q. 1. 6. art. 5. in conclusione ministerium instrumenti et organi differre statuit, quod organum potentiam faciliter, instrumentum vero materiam [illegible] suscipiendum aliquid praepararet. quo sit in instrumento consignanda sit aliqua actualitas in organo solum commoditas, quia non materia disponitur sed sola figura apta ordinatur. In aliquibus tamen organi rationem quoque habere videtur qualitas ut color in oculo, levitas et asperitas in formando sermone ac voce, quia instrumenti vel organi ratio ex natura objecti determinanda est, jam color in visionis organo est respiciendus, quippe cum in toto hoc actu circa colorum diversitates potissimum sensus occupatus sit.

Magna igitur differentia est inter similares et organicas; Nam differunt quoque primo, ratione ortus et generationis, quia similares tales sunt, etiamsi adhuc fiant, quippe cum pars et totum cognomina sint. Organicae verò subito fiunt et in fine nomen ac usum consequuntur, quia illarum essentia subsistit in figurae integritate.

praeter quam quod formis differunt.

2 Differunt ratione actionum, quarum similarium primo omnes sunt transeuntes, et à temperamento incipiunt, perficiuntur et edunturur. Organicarum autem sunt immanentes potissimum et ab integro organo tantum edi.

ac in qualibet particula perfecte et integre

Secundo similarium actiones sunt coes, organicarum vero nullum aliud membrum nisi quod ad istam peculiariter ordinatum est, edere valet.

3 Differunt ratione finis; nam organicae in usum publicum vel propter alia membra, similares verò in usum privatum [illegible]

4 Differunt ratione analyseos, et cognitionis nam similares solo sensus examine, anatome nobis innotescunt. organicae verò

118

His probe intellectis facile quid pars similaris vel dissimilaris sit definire poterimus, ~~scilicet quod sit~~ corpus virum homogeneum, ex semine ortum et ex sanguine materno completum, certoque temperamento alicujus actionis causa definitum.

Ex definitione hac primo patere partes similares, licet communem obtineant actionem, tamen ratione ortus et materiae non posse esse ejusdem naturae, quippe cum quaedam plus, quaedam vero minus de seminis crassamento participent, adeoque necessario temperamentum varient. Sicque partium similarium geminam evadat distinctio 1. ratione principii generationis in partes spermaticas et sanguineas, 2. ratione temperamenti in calidas et frigidas, humidas ac siccas, etc. ~~[illegible]~~

Tertio quoque hoc loco clarius et distinctius quales sint actiones similarium, indicandum erit. Sunt qui in excessu, sunt qui in defectu peccant, hi omnem facultatem dissimilaribus, isti similaribus tribuunt; patrocinantem statuentes Galenum lib. 7. MM. c. 2. et de const. art. c. 5. etc. In communi tamen Medici cum Gal. lib. 3. nat. facult. c. 7. 8. et 11. similarium actiones quatuor recensent, nempe 1. attractricem 2. retentricem 3. concoctricem et expultricem. Vid. Laurent. lib. 1. q. 6. Argent. de morb. gen. c. 6. Hour. instit. lib. 3. c. 3. Horst. loc. cit. verum hae facultates, quomodo a similaribus transsigantur est ut inquiramus.

Quando naturae mysteria intuemur et plenius rimamur tres modos attrahendi, retinendi et expellendi invenimus. Primus est occultus et magneticus, qualem Gal. lib. 1. et 3. facult. nat. cum Hippocrate profitetur, quo partes sibi conveniens et simile quid attrahunt aut contrarium expellunt: sic magnes (dicit) trahit ad se ferrum, sic venes lolium, sic qualibet pars sibi appropriatum allicit succum, haud aliter ut ex una terra ex una humo terr.

Margin:

* et quidem juxta Gall. lib. 2. de plac. H. c. 4. Arist. lib. 2. hist. anim. Avicen. lib. 1. fen. 1. doctrin. 5. c. 1.

Similaris est Secundo.

Hanc partium diversitatem ex natura principiorum facile percipere poterimus. Nam in primo formationis puncto quamvis ex una seminis virilis et muliebris mixtura simul rudimenta omnium partium formentur, attamen non omnes absolvuntur sed per sanguinis menstrui affluxum in utero materno adhuc plenius elaborantur et debitam consistentiam donantur. Hinc quae plus spermatis requirunt naturae sunt frigidioris, sicciores ac densioris ~~[illegible]~~ soliditatis ~~[illegible]~~ consistentiae, quae vero sanguinis liberaliori citius ad fortum ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ propter naturam laxiorem mollioremque et calidiorem quam faciunt citius ~~[illegible]~~ coalescunt, quippe cum post spermatis ~~[illegible]~~ [illegible] consistentia apparent.

Et quamvis rectae plures similares sint statuendae propterea tamen numero non multiplicandae in finito sed uberius quot sint nunc constituendae venit. Numerum similarium non ab omnibus aequaliter connumerari patet in primis ex lib. 1. q. 5 Laurentii

Galenus aliquando pauciores aliquando plures connumerat vid. videre licet com. lib. Hipp. de hom. nat. lib. 2 de Elementis

Aristot. etiam humores lac sperma cornua etc. inter similares refert.

Alii 10 alii 15 alii plures pauciores alii recensent. vid. Horst. Paradoxum Fournerium etc.

Verum si quid res sit rigero et loqui velimus recte distinguendum esse corpus inter veras corporis nostri partes et adulterinas sive impropria dictas 2 inter partes similares propria dictas ratione essentiae et inter partes similares ad sensum ut tales

Magis proprium itaque ... connumerare quando sint omni habito respectu ad figuram

Hipp. qualibet planta sibi similem haurit succum ac nutrimentum. Secundo fit attractio ad id, quod vacuatum est propter vacui metum, ubi follis trahit aërem et sipho ex vase haurit aquam vel liquorem, vel spongia aquam, quae à Galeno tractio per successionem appellatur, qualis ad oculum in fistula vitrea patet.

Tertio fit quoque tractio ope fibrarum et villamentorum qualemcunque [illegible] aut in directum aut transversum vel obliquum trahuntur et tenduntur. Hic ultimus trahendi, retinendi vel expellendi modus minime similaribus competere potest, quia fibrae et villi dum trahuntur et tenduntur figuram, non temperamentum mutant. ~~[illegible]~~ ~~[illegible] Trahitur itaque nutrimentum non [illegible] [illegible] continuj ad id quod vacuatur, sed perinde ac à magnete lapide ferrum~~

~~Ex his solummodo primus modus similaribus familiaris ac domesticus esse potest~~

Similiter modum secundum partes similares nesciunt cum illa attractio nutrimenti non sit promiscua, qualis in vacuatione et successione corporis alterius sive sit homogenea sive heterogenea natura [illegible] solet. Sed specifica et singularis, qua succum sibi convenientem trahunt, ergo magnetica, quam quoque Galenus lib. 2. nat. facult. his verbis confirmat: Trahitur (inquit) nutrimentum non successione continui ad id quod vacuatur, sed perinde ac à magnete lapide ferrum.

Quocirca hinc palam fit vix alias facultates praeter nutritionem et quod sint virtutum specificarum ac peculiarium facultatum, vi innata potentiae effectrices, illis tribui posse. Unde etiam Vidus Vidius de tuenda valetudine lib. 1. c. 4. similarium rationem [illegible] ... similares et simplices omnes judicantur quia nullum faciunt officium proprium sed suis qualitatibus idoneum reddunt instrumentum et partem multiformem ad proprium munus exequendum, huius

actionis principium teste Vallés lib. 2. contr. c. 2 Contr. et diff. c. 3. similari parti committendum esse videatur, verum non solum sed concurrente debita conformatione quæ præstat commoditatem facultati sibi insitæ ad commissas actiones, unde etiam tam varias figuras nos experiri scribit Mercatus ita tamen ut una alteri non foret in usibus aut in actione sua impediret. Sic ventriculus duplici fungitur officio, publico et privato, hoc sibi et reliquæ partes proficiat: illo universo corpori ancillatur parando scilicet ex crudis illis alimentis cremorem et chylum nutritioni aptum, quod opus sane novo modo et simplici temperamento paratur sed a peculiari vi ventriculo ut organo ad hoc munus peculiariter destinato, insita, cujus agentis causæ substantiam quamdiu ignoremus facultatem eam sive potentiam cum Gal. lib. 1. de nat. facult. appellamus. Cum itaque hæc ventriculi potestas et facultas limitata sit, inciet aliquid præter temperamentum ventriculo, cujus vi non sanguinem sed chylum conficiat, quo negato et turbato, etiam ipsa turbatur actio et chylificatio

Natura partium similarium perspecta ~~facile~~, quid organicæ partes sint ~~[illegible]~~ nullo labore ex præmissis patescit. Definitur itaque ~~[illegible]~~ ex Galeni mente
Pars organica, ~~[illegible]~~ quæ sibi propriam sive determinatam, universo vero corpori communem edit actionem sive ex una sive ex pluribus partibus similaribus sit composita.
vel ut Mercatus definit: Organum est pars, quæ peculiarem edit actionem quam nullum aliud membrum edere valet, qualis quemadmodum natura ejus oculis, et quæ ~~[illegible]~~ ut peculiarem et sibi propriam
Ex hac definitione mox appareret, ~~ut~~ similaribus non adversari figurari, ita nec organicis ~~non~~ repugnare ex simplici aliqua parte constare, adeo ut hinc ab auctoribus aliquando pars organica pro similari quandoque organica similari usu ratione materialis sive actionis opponat.
reponetur Ita Galenus ~~de inæquali intemperie~~ c. 2. ~~et Meth. med.~~ c. 6. lib. 2 de elementis c. 1. et diff. morb. c. 3 venas, arterias, nervos etc. inter ~~[illegible]~~ similares connumerat, lib. de diff. morbor. c. 4. contra illas inter prima instrumenta refert quia ~~[illegible]~~ distinxerat lib. de inæq. intemp. c. 2 in similares exquisite tales et ad sensum præstare

similarium numerum delapsus sumus. Sic ex diversarium essentiarum partes et materia simplex ex qua postmodum domicilium hoc animæ augustissimum ~~[illegible]~~ ædificamus superiemus et sunt os, cartilago, ligamentum, membrana, fibra, caro, quæ triplex vel ut quidam statuunt quadruplex, musculosa, parenchymatosa, glandulosa et innominata et squamosa teste Mercato minime similaribus repugnare figurari, quippe cum corpora sint finita, tamen ratione temperamenti et essentiæ quia sibi et distinguuntur, ideo similarium nomine discernimus: Nam vena arteria et licet ad sensum simplices dicantur tamen officium quod ~~ceteris~~ partibus præstant non est temperamenti sed figuræ effectus uti mox apparebit.

Insuper et hoc addendum esse quantumque ~~[illegible]~~ vero ad tales nunquam figuras et conformationes suas mutare at similares ~~[illegible]~~ mutant figuras sic alia est figura ossis tibiae, alia cranii etc. ~~[illegible]~~ et tamen ratione essentiae os manet licet figura alteretur etc. patet igitur has nunquam posse appellari partes similares quae citra figuram proprium ~~[illegible]~~ subsistere nequeunt adeo ut materia simili manente alias quoque recipiant figuras. Sic in domo mensa ut talis nunquam

Quoniam cum ~~[illegible]~~ actiones, ~~[illegible]~~ vel simplicem vel operosiorem postulant structuram, maxima organorum occurrit differentia, ~~[illegible]~~ inde tertia hinc exorta ~~[illegible]~~ sit partium distinctio in partes simplices ~~[illegible]~~ sive uniformes et compositas sive multiformes, quas Gal. lib. 6 MM. vel eam ob causam κατ' ἐξοχήν instrumenta appellat quod perfectam et magis proprie organicam edere possint actionem. Hae differunt primo a similaribus ratione materiae, quae in his sunt prima elementa juxta Gal. lib. 1 de semine et lib. 1 de elem. vel coniuncti humores juxta Avicennam. In illis vero sunt ipsae partes similares sicque recte pro organorum ~~[illegible]~~ elementis habeantur.

Differunt ratione formae quae in similaribus uti diximus est temperamentum in his certa figura numerus et situs.

Differunt ratione actionum quae in similaribus solum naturalis ~~et~~ privata in dissimilaribus vero animalis et publica.

Differunt ratione modi operandi, quatenus a solo [illegible] elemento incipitur, perficitur et a quaelibet eius parte perfecte editur: In organo autem plures in unam ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ actionem et quidem vel principaliter vel instrumentaliter etc. conspirant.

Deinde differunt multiformes ab organis simplicibus, quod ipsarum essentia firmiorem requirat compositionem adeo ut non sufficiat temperamentum, non magnitudo et figura sed quoque certus partium simplicium numerus situs et connexio.

+ secundo quod multiformes in plures partes quae inter se sunt dissimiles secari possint.

Hinc organicarum partium quatuor ordines ab autoribus recensentur: In primo ordine sunt quaecunque ex similaribus partibus unius et simplicissimae operationis gratia sunt compositae, ut ~~[illegible]~~ musculus vena, arteria nervus etc. [illegible] similares sunt in [illegible] quid

Secundi ordinis sunt quae ex pluribus istarum rursus componuntur, et jam totius instrumenti actioni quodammodo deserviunt, ut digitus.

Tertii autem, quae actioni jam propinquiores et illam quodammodo exercere valent ut per se extrema manus ac hic ex secundis constantur

perspiciunt ex tertiis constant ac absolutam actionem edunt ut in

4 parti denique quae totum ipsum organum ambulationi pro
apprehensione ~~dicatum constituunt~~ totum crus et manus
integra etc.
Igitur cum plures ad organi perfecti constitutionem requirantur
et quidem in certo numero palam hinc evadit partes illas
non ~~aequali~~ pari potestate ac virtute actionem ad quam prin-
cipaliter organum destinatum ~~fuit~~ est, exercere posse
unde in absoluto organo quatuor distinctas partium potentias de-
prehendimus 1 Vel enim in organo est pars cui principali-
ter actionem illam tribuimus 2 vel adest et ~~[illegible]~~
requiritur pars sine qua actio alias accidere non posset
3 vel praesto est pars, quae actionem juvat ut perfectior
et promptius fiat. 4 vel denique sunt partes in organo
quae principales partes praeservant et ad injurias exter-
nas externas tuentur. Talis partium subordinatio
clare in oculi structura multifaria et mirabili apparet
Enimvero cum extra oculum ~~nullo~~ et in medio externo
nihil nisi informes objectorum visibilium radii infiniti
existant, nec ulla species aut figura radiantis repraesentativa
inveniri queat (quicquid etiam somniant Aristotelici et alii)
iccirco requirebatur talis in oculi ~~pars~~ structura pars, quae
radios illos dispersos iterum colligere et figuram objecto
visibili similem effingere potuit: nec hoc in actu videndi
sufficiebat sed ~~requirebatur~~ necessarium quoque erat pla-
num seu tabula in qua talis pictura commode
propiceretur, hoc quia spiritibus animalibus perfundi
debebat iccirco tertio canalem in illam derivari oportuit
qui spiritus animales à cerebro ad oculum deduceret.
Ex his si principatus isti parti tribuendus venit, ~~[illegible]~~ in qua
ultimum spiritus animales ~~alterum~~ objectorum visi-
bilium coloribus ~~[illegible]~~ etc alterantur sola tunica reticu-
laris erit pars princeps in actu videndi salutanda
Si vero ~~[illegible]~~ isti parti praerogativa debetur, quae causa
quod rerum simulachra oculo exhibeantur, Crystallinus
humor caeteris palmam praeripit, quippe cum hic radios
dispersos colligat et tot puncta quot radiant in tunicam
reticularem projiciat ~~[illegible]~~ reliquae partes vero requiruntur

vel ex parte objecti vel organi vel actionis. Ex parte
objecti requiritur perpetua diaphaneitas, alias radij
penetrare non possunt: unde palpebrae, quae continue
ab [illegible] et glandula lachrymalis, quae conti-
nue oculi sordes abstergunt et ab antica humores
de oculi [illegible] tunica corneae pelluciditatem conser-
vant. (Ex parte instrumenti) Figura oculi requiritatur constans et per-
petua, unde tunica crassior universum oculum in
rotunditate sua defendit ac cohibet. Crystalli-
nus humor dorsus et siccior facile ab aeris temperie
diverso ut et cornea alterari potuisset, unde ab
antica aqueus humor locatus est, qui simul fiunt
radiorum refractiones. Conus collectus cum ex ne-
cessitate optica post crystallinum cadat, neve
ne daretur inter retinam et crystallinum vacuum,
vitreus humor ordinatus fuit, qui simul illam
coni collectionem tardat propter raritatem et sic
[illegible] crystallinum juvat. Ne vero in oculo
radiorum fiat resplendescentia et colorum turbatio,
uvea tunica ab antico et opposito, atro colore tincta
praecavet, a postica vero, quo clarius se species
distinguant, ex viridi albo (ut in obscura camera)
colore ornata conspicitur. Nervus opticus autem
praesto requirebatur, alias vigor ille animalis in ocu-
lum diffundi, et si ita nervo visio fieri non potuisset. Et quia ex omni
plaga objecta visibilia oculum feriunt, fuit quo eo
promptius, etiam capite manente immoto, illa exci-
pere possit musculis non solum sed etiam nervo moto-
rio stipatus requiritur, uti id suo loco fusius demonstrabi-
mus. Quocirca in unico hoc videndi negotio tam varia
requirebatur structura et partium diversus usus,
sic et in caeteris.

Cum itaque in ipsis privatis organis parti-
culae quaedam conserventur ob nobiliorem actionem, nobi-
liores, quid ni etiam in ipso corpore tanquam organo
universali, in quo facultates istae nonnunquam conditi-
onis vitae conservandae gratia magis
Igitur quae

necessaria, illa quoque nobiliora requirunt organa.
Unde quartam, finis denique sumptam accipimus partium
distinctionem, videlicet in partes principales et minus prin,
cipales sive ministrantes vel necessarias absolute
et necessarias secundum quid. Hoc fundamento quadrimembrem
~~monstrat Galen~~ apud Galenum invenimus partium
distinctionem. Primo sunt partes quae caeteras regunt
sed ab alijs non reguntur, has ille appellat principes
simpliciter, quarum quatuor ut cerebrum, cor,
jecur et testes, verum ~~cum~~ notandum partem princi,
pem dici vel ratione conservationis individui vel
ratione propagationis speciei. priori modo solum,
modo ~~hae partes~~ hae erunt partes principes sine quibus
nec ultimum vigor naturalis nec vitalis nec anima
lis per corpus diffundi potest et hac ratione tres erunt
partes principes Hepar quod facultatis naturalis
cor facultatis vitalis et cerebrum facultatis ani
malis sedes et radix primaria esse censetur.
Secundo sunt partes quae regunt et reguntur ut ven
triculus, lien, pulmones etc.
~~Tertio~~, quae nec regunt nec reguntur adeo ut tantum habeant
innatam quandam facultatem sibi inservendi ut os caro
ligamentum etc.
Tertio ~~Quarto~~ sunt quae reguntur et non regunt quales sunt
quae partibus principibus ministrant et ancillantur ut venae
arteriae, nervi vasa spermatica etc.

Harum partium diversarum naturas cum medicum
exacte nosse oporteat iis circa ad tria capita universam
de partibus tractationem reducere conabimur. In primo
partium similarium naturam penitus scrutabimur.
In secundo Partium organicarum conformationes
et structuram recensebimus et docebimus. In tertio
Partium multiformium historiam sectabimur.

Disputatio Tertia
De partibus similaribus in specie.

Cum perdifficile sit compositarum et organicarum partium, tum totius corporis nostri officium tum dignitatem ac structuram exacte scire ignoratis partibus simplicibus et his ex quibus organa animae convenientia componuntur: idcirco ~~simplicium~~ doctrinam quae nobis simplicium naturas aperit praehabendam fore docendi ratio nos monet. Merito autem doctrinam hanc ab ossibus auspicamur imitantes morem ingeniosorum architectorum, qui in domo et opere aliquo aedificando ante omnia fundamentum et fulcra quibus tota moles innititur ordinant ac rite disponunt. In ossium naturam itaque ut recta deducamur quinque capita excutienda nobis restabunt videlicet ~~quid sint~~ 1 cuius finis gratia sint. 2 quid sint, 3 quot sint 4 quomodo cohaereant ac 5 quid ex ossium syntaxi fiat. Hominem a summo rerum conditore omnium caeterarum creaturarum Dominum ordinatum et in primo rerum ~~ipso~~ exordio proclamatum fuisse testatur historia creationis, quocirca istum terreni globi gubernatorem et Regem more serpentum aut vermium in terram proreptare aut ut plantas uni loco affixum+ haerere sapientissimo rerum conditori minime conveniens vel etiam utile aut decorum videbatur ~~[illegible]~~ verum cum hoc augustissimum et splendidissimum universi mundi theatrum hominis causa potissimum tam magnifice adornatum sit + idcirco ~~homini~~ os sublime dedit caelumque tueri ~~Ad hoc munus ut~~ et alia munera² ~~fungi totalitibus~~ humanis ~~[illegible]~~ dicata ut aptum sit corpus ~~[illegible]~~ non solum ~~[illegible]~~ erecta gaudet forma sed etiam prompta facultate de loco ad locum de~~am~~bulandi et necessaria sibi parandi.

+ instar trunci immobilitem.

cuius contemplationi ~~[illegible]~~ ipsum quemque addixit, scilicet

² necessitatibus

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Insuper experientia nos docet, illa loca ad quæ sem=
per fiunt defluxiones, tractu temporis magis debilita=
ri, materiasq; pro qualitate subjecti in dies ob affluxum
continuum evadere acriores de quo nos ulcera eru=
dient, quam primum è genere pustularum erumpit
levissima, presta vel aperta quotidie majus capit incre=
mentum, incalescit, pulsat, fluit, inflammatur: sic et cujus=
modi humores falsi à natura ubi deponunt quotidie a=
criores ex permissione foecum vel reliquarum partium
fieri testatum fecit Vra Ex: Exptis rubor oculi cum
lacrymarum profluentium maximo fervore.. Quod præ=
terea reliqua circumstantiæ hujus affectus declu=
rant, dum forsan ab externo quodam errore vel in
dieta vel in alys comisso in partibus inferiori=
bus aliquid peregrini fuerit transmissum et ad par=
tes membranosas apprime sensibiles depositum,
quarum præcipua regio è caput, illud more hosti=
li casim punctim invasit.
Hoc cum natura sentiret id quod sibi molestum ex=
pellere meditata fuit, virtutemq expulsivam, conci
liavit, quæ in auxilium sanguinem arterialem accessivit
quo sordes intra musculorum ac tendinum membranas
recondita eluerent, hinc factum quod forsan una

cum sanguine affluente illud etiam sic vispercatur, reiterato vero novo affluxu sanguinis virtute circulatrice illud ipsum, quod sanguini permixtum, retulit. Et quia partes spirmaticâ cum arterijs ex proxima lucta iterum aliquid expirementi decubuit, usque dum iterum ablutum excuteretur sanguine tandem magis magisque inquinato et à parte illa qualitate ejusmodi lancinati uni apta acquisita, sapius antea dolor recurrebat, cum vero sanguinis nuper tantis impuritatibus nondum scatebat, ratibusque vi expellendo parte fortior intervalla majora in accessu, minora in progressu, ob rationes jam allatas, fara sunt.

1 — Accedente denique aurium strepitu cum sibilo, confirmamur hac ridior majorem tantam esse depravationem sanguinis simul ac conjecturam sane non levem, nimias purgationes, quibus principio materia aquosa fuerit surrepta, crassiori ac viscida relicta, qua facile subinde acrior fieri potuit, quod natura docet, humiditate nimia privata, cujus

2 — magis tunc intendit, et sic aucta et quantitate et qualitate materia in loco affecto diutius contineri non potuit, quin simul ac auditus organa lacesseret, minaretur transpositionem humorum, quam meta sin dicunt, qui nec multo post insecu-

3 — ta, dum in angulo majori punctura acutissima

Sentiebant, quae tractu temporis nervorum atque musculorum membra nutarum convulsionum pro qualitate materiae peccantis caussarunt, pro ut acrior factu, vel tenacior [illegible] impacta. Quod ipsum confirmat, diutius quod duraverint: Patent enim spermaticae solidioris sunt substantiae nec ut venae vel arteriae manifestas possident cavitates, hinc materia arctius iis cum subtilissima viscididate impacta tanta celeritate, ac in carnis musculorum substantia, dispelli non potuit. Ideoque dolor duravit diutius, convulsiones ob continuum affluxum majores insecutae. Et licet circa mense Augustum remiserint, nihil nisi forsan natura crebrioribus venaesectionibus purgationibus scarificationibus, nimiisque apposite praeparatis medicamentis adeo debilitata, ut moerore prope confecta, tantum sibi de balsamo vitali depraedatum hactenus fuisse aliquando lugeret, ab opereque expulsionis perficiendo desisteret. Defessa enim laboribus ludisque attenuata, hostem persequi vires attrita ad tempus denegabant. Credere est adeo insanire in corpora humana, nec modum scire in rebus conscientiae plenis, illorumque anima vegetabilis domicilium devastare. Objiciunt equidem naturam sat cito id damnum posse resarcire. Verum respondeant solidis rationibus ex ipso naturae rerum gremio petitis, an etiam spiritum Organicum

vitalem, qui substantia luminosa ac subtilis, nullum compar in tota rerum natura habens, possit instaurari.

Qui enim fit, quod saepe homines in optima aetate constitutos, artubusq sat robustis praeditos, videmus tremere, facultatesq animae tam superiores, quam inferiores titubare, ac jam jam exitum moliri, cum tamen nemo contradicit, si corpus consideretur, satis superq pabuli pro novis spiritibus conficiendis affuisse. Verum si Psalmistae regio fidem adhibere placet, spiritus ut verus syndesmium corporis ac animae aequè ac corpus minui atteri potest. Dum sic inquit ps. 143 in adjutorium meum Deus mi intende, festina, spiritus enim meus atteritur.

Qui intelligit quidnam sit nobilissima illa substantia spiritus nri vitalis, pariterq unde sibi procuret incrementum, nunquam illud vel minuet, vel diabolicis corrosivis vitriolicis auret.

Praeterea nostras rationes adductas stabilit octupla venaesectio, totidem tripla scarificatio, quid hinc profecerint experientia testis,

Illustrisq; Dnus Consiliarius progressu temporis, quod Deus avertat, suo malo sentiet cum balsamo naturali attrito, ipsa compages sensim dehiscere incipiet. Nisi id quantum restet, optime quum potest, conservetur, ad feribusq; excrementitijs liberetur, salia alumiosa sanguini permissa, idem et acida, pontica caustica edulcorentur, viscididates diligenter, atq; sic ad antiquam temperiem, quantum possibile, reducatur corpq.

Magnam hactenus factam roboris naturalis imminutionem indicat, quod Illustri: Dn: Consiliario iste affectus, jam in suspicionem venit de scorbuto, Quid quaso illo aliud, nisi depravata substantiae nostrae aereae inquinatio, ex oleo combustili, pieo, nigro, humoreq; salso caustico corrosivo participante de natura vitriolica et aluminosa, qui unice vel ab externis miasmatibus, vel imminuta virtute vitali aerea dulci ac pura, quae sanguinem balsamitare debebat, ab eoq; impuritates ab errore remixtas, separare. Quamdiu enim, ut diximus, virtus

nostra expultrix bene constituta, optime nobiscum agitur; quamprimum verò languor eam ingruit, sordes illico ditescere ac putrescere incipiunt, penitusq tandem ab earum expulsione desistit, quam propediem omnium membrorum sequitur dyscrasia.
Nocturnos quid concernit dolores, videtur per somnum in cerebro accumulari humores crassos, viscidos atq acres, qui interdiu vel per os vel per nares dissipantur, per rejectionem materiæ viscidæ: Et quia hinc materiam præbent incrementi, malo inveterato, partes subjecta eorum acrimonia vellicantur, dum illa inter periostia ex materia dicta solvente continuum vel per congestionem vel allisionem ibi continetur.
Consideratis remedijs pro re nata adhibitis fere malo huic magis obfuisse, quam profuisse constat: Cum materialia ut vulgo præparantur, ne unica quidem eorum in naturâ præparatio, scopum præfinitum attingat, sed ad unam omnes, quamvis à summis, ut audire avent, Philosophis præparentur, semper qualitates aluminosas adstringentes subdulces

redolent, si verò in forma pulverulenta exhibent, feces fecibq addunt, nisi forsan ipsis fecibus terreis aliquid in corpore humano dissolventis advolet, und also mitt Leibstuhl außgeführet werden. Ideoq utoq modo præparata, pigra remedia præbere, nihil præterea agere, nisi fomitem porrigere aptum, unde natura majorem ponticitatem sibi ipsi fabricet. Quorum arcanas præparationes tandem si perlustramus, nisi vitriolum, metallorum gr. urinam et stercus foetidum ♃, ad manus haberent, in esset, quo miserum suum martem crudeliter torquerent, visceraq ejus adurerent. Dulcedinis martis omnis clamitant, quæ, si accuratius examinantur, nil nisi loculos cadaverum putridorum splendidos mentiuntur, gustuq ad omnes unum gusui sunt adstringentis. Hiscine jam eduliora bimus sanguinem, haccine adæqualia remedia. Verum mirum non est partibus essentialibus medicaminum defraudari, cum hodie rerum negligentes speciosa nomina veneremur.
Cum Tartaro ferè ad Tartarum protrudimur, et si summa deniq exinde præparantur medicamenta, nihil ægrotis, excepto spiritu vini pauculo sale multis fecibq adhuc involuto

ex sale ☿ii extracto, propinamus: Si vero
radicalem internae substantiae depurationē
inquirimus, omnes tacent, pleriq. gloriosi artio-
tae humeros attollentes obmutescuntur; Sanioris
itaq. nomen promeruere illi, qui bene perspexē-
re, subesse quandam acrimoniam vellicantem
genus spermati cum dum per emulsiones atq.
decocta sanguinis acrimoniam asthm contu-
pire studuere. Verum cum emulsiones plu-
rimum lentoris pinguedinisq. muccida con-
trahunt, quod declarat illorum corruptio, vel
eorum, quae separandi potestatem habent ad-
mistio, si paulo diutius acquiescunt:
Minime igitur ratione causae convenire viden-
tur, quamvis vehiculum alias praebeant ad-
aquatum, quibus salia corrosiva apte mu-
tiliari possint. Quia vero sanguinem arte-
rialem magis viscidum ac lentum reddunt,
qui tanquam mau proxima spiritus anima-
lis viscidditate jam turgens nervos influit
eosq. magis inquinat, morbumq. auget.
Quod deniq. Vere instante malum hoc ma-
jorem exercet ferociam, non est quod miremur,

cum ipsa natura majoris mundi, quicquid hyeme
praeterlapsa, intra sese concluserit,
expellere nitatur; pari ratione et Spiri-
tus minoris mundi contra hostes ex hybernis
expellendos, denuò insurgit.
Cognitis itaq. rerum causis prout fiunt ab ipsa
natura, non ex compendijs medicis deprompta,
proximum erit ad prognosin accedere et se-
dulò inquirere, quidnam spei reliquum in hoc
doloroso affectu vel corrigendo vel aufferendo.
Convulsiones cum sint morbi facti, non vi-
dentur posse admittere curationem cum sunt
antiqua, quod exinde elucet, nullum hacten
huic malo excogitari potuisse, in arce prae-
sidium, quo non Illustris Dominus Consiliarius
fuerit usus. Difficultatem auget Spiritus reme-
dijs exasperatus vitalis nimia facta immi-
nutio, materiae peccantis, reme-
dijs exasperatio, errorum externorum commissio,
quae à principio levissimis rectè adhibitis fieri
potuisset ad pristinum statum reductio, si itaq.
possibile, quantum de Spiritu vitali depraeda-
tum restituere, magnam de celeri restitutione spem

alerem probatis adhibitis juxta remedijs.
Hac quamvis morbum fere inexpugnabilem in„dicent, F non tamen desperandum prorsus, quin saltem morbus mitigetur, si superari non possit, et vita minori cum molestia producatur, quantum fieri potest.

F et omnia ferè remedia tentata fuerint sine juvamento,

Cum vero morbi ipsi duplici remediorum gene„re curari possint, aut Universalibus aut po„lychrestis, qua radices tollunt, aut particulari„bus et topicis ad partes affectas. Universalia primum locum occupant, qua sine particulari„bus aliquando sufficiunt ab illis igitur ini„tium capiendo dicimus, quod cum sint tripli„cis generis diaeta chirurgia pharmacia ex his inter alia maxime diaeta convenire videtur. Tum quia omnia remedia validis„sima vulgo notu multoties tentata, tum quia victus ratio securior ad pertinacissimos morbos solvendos, ipso attestante nostro Gale„no † atten. vict. rat: c. 1. praestat inquit sola victus ratio sine medicamentis persanare.

Nam attestatur et ratio & Experientia, cor-
pora omnia in quibus humores acres viscidi
lenti ac tenaces abundant, illis ejusmodi
oleorum usus qui contrariæ sunt quali-
tatis opprime convenit de quibus ideo
cum visum fuerit plura proxima.
Cum vero nec ad hunc exquisitum virtus
rationem affectum avere inducar ad indi-
cationes curativas, ut brevis sim deve-
niendum, ex ipsis causis desumendas.

Summa

1. Sanguinis pars aërea à partibus hetero-
genëis viscidis salsis aluminosis pon-
ticis separanda purificanda edulcoranda.
2. Syndesmium salium dissipandum
3. Feces separatæ blande educendæ
4. Symptoma urgens quantum possibile mitigandum.
5. Pars affecta specifice corroboranda.

Tantum:

Quantum temporis intercapedine nimis angusta in-
genioliq mei tenuitate festinante calamo in medio
ægrotorum turbulentiis in exiguas hasce pagellas in
gratiam Illustris & Excellentis Consiliarii, intimi amorum
et benevolentiam conjicere volui ac valui officiola mea
habuisse semper commendans.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Dorius. de l'H.

Hospitur Cnidio sacerdos in aurea Phoebo
Artemis: decoro cedit at illa dies.
Sic datus hic nigra durat cum lumina terra
Lumina cum terra reddidit, occubuit.

Idem.

Sume Hospitalitatem quam te simo habere civorum
Quod superest Patriae Gallia redde meae.

Epigr.

Roma potens armis ratibusque subegerat orbem
Atque idem fuit orbis et urbis erat.
Restabat Calvinus, sedem perfregit Olympi
Pontificum veterum Religiosa cohors
At pia posteritas iussis ne cedat inultis
Tartara Pupilli scandit ad ima gradum.

Aliud.

Qui bonus / malus est alios iudicat esse bonos / malos.

In

Sit bonus / sit malus interpres nil mala / bona vertat nocent / iuuant.

De prince de Conti

Celuy qui nasquit entre l'Asne et boeuf
Et fut porté sur l'anesse
l'An 15 & 69.
fera par les tyrans et la Messe.

~~[illegible]~~

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Kostzeddel

No

A

32 fl. 15. Kr.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Praestantis Dns Dnus Georgius Horstius
Soll vom 26. May biß 21. Augusti 1661.

Vor Kost — — — —	19 fl	4 [illegible]
Extraordi — — —	13	11.
	32	15.

Mit dank bezahlt.
den 15. Nov. 1661

Nicolaus Ritterhausen mpr.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Arnolphus Imp. aedificavit castrum de Schiern castrum, quod postea factum est monasterium.

An.

Arnolphus Imperator moritur 899.

Hic ex sexu mulierum [illegible] genealogia [illegible]. Cum Saxonia. Ita Liutgarda unica filia Othoni Saxo. nupsit ex quo Henricus auceps genitus est.

Arnoldus malus, qui depingi [illegible] suo [illegible] gia.

Ludowicus Rex Rom. obiit in Forchaim.

Wernerus dux Bavar. expulsus de Bavaria et Norigam.

Bertold. dux.

Gundebaldus ab Ungaris interfectus.

Eberhardus palatinus in Schiern reliquit Bavariam.

Otto palat. in Wittelspach. auctor Wittelspach[illegible].

Otto palat. a Schiern.

Conradus comes in Andex, princeps in Vall.

Arnoldus princeps Vallensis comes Dachau.

Kunigundis comitissa in Wolfertshausen.

Fridericus comes in valle [illegible] et Birghausen.

Otto eadem.

O. O. O.

Otto minor Palatinus comes in Wittelsbach interfectus [illegible] et castrum divi[illegible] palatinatus ipsi [illegible] ad Eberhardus filius Arnoldi [illegible] palatini.

Otto palatinus occisus in Wittelsb.

Wernerus dux Saxo. palatinus a Schiern.

Eckardus Burgrafius a Schiern.

Otto Marchio Abatensis.

Conradus Marchio Abatensis et princeps Vallensis.

Waltherus dux [illegible] et Comes [illegible].

Conradus comes Ystrie Dachauensis marchio factus.

Conradus [illegible] Ystrie [illegible] Dachau.

Cuno dux Bavarie et marchio Ystrie.

Arnoldus Palat. in Wittelspach. Hic reliquit Bavariam.

Conradus marchio Istriae princeps in Russia comes in Dachau

Cuno comes in Greyspach & Playen.

I.

Henricus dux Bavariae, marchio in Vohngau, comes in Aibach, frater eius dux Saxoniae.

Henricus dux C.

Henricus dux [illegible] C.

Otto palatinus C.

Ludovicus C.

Otto dux C.

Henr. Elis. Ludo.

II.

Henricus dux Saxoniae pulsus a Bavaria & Saxonia.

1 Otto palatinus in Schiren & Witelspach, marchio in Abach & comes in Bogen.

III

2 Ludovicus dux Bavariae comes in Andechs & Greyspach.

3 Otto dux Bavariae duxit G[illegible] filiam Palatini uxorem.

Henricus

Elisabet ducissa [illegible]

4 Ludovicus dux Bavariae & palat.

5 Ludovicus palatinus dux Bavariae. Mechtildis filia Rodolfi regis uxor eius.

Otto rex Ungariae

Stephanus palat. in Shiren

Otto marchio Abacensis & comes Wasserburgensis

Henricus palatinus Witelspach & comes Andechsensis.

Joannes comes Andechsensis

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

I. D. Horstij Speciminis πολυγλωττοσοφίας Primi Dissertatio Prima.

Honain Abu Ali Ben-Sina l. 1. f. 3. d. 2. c. 7.

وقد قال اصحاب التجارب

Experimentorum Præfecti dixerunt iam Et

Lac cum acetosis aut piscibus, raphanis et carnibus volatilium edi non posse citra sanitatis noxam, innuit his et sequentibus verbis Avicenna, secundum Arabicam lectionem dictus Eben-Sina; idque probat testimonio ac experientia Medicorum Indorum et aliorum; quod scil. ex dicta diæta inordinata oriantur morbi permanentes, ut est lepra. Medici dicuntur ipsi اصحاب التجارب [radix جرب dare, praficere, propinquum esse] [radix قال probavit] ab altero Medicinæ fulcro sic denominati. Ratione enim et Experientia Medicinam tanquam binis pedibus uti notorium est. Nec tamen experientia sola perfectum facit Medicum: nec sola ratio. Rationi addenda Experientia: Experientiæ ratio. Ipse Eben-Sina Author noster Medicus fuit sui seculi præstantissimus. Natus Anno Christi millesimo, centenno, quadragesimo quinto [F] in urbe Comagenæ Edessâ ex Patre Nobili Hali, et Matre Cittara, Persici Satrapæ filia; ut vult Neander. Ludovicus vero Nonnius Hispanus forte fallitur esse suum conterraneum, quod ibi vixerit Avicenna dictus tunc Cordubensis. At Ben-Casem diligentissimus Avicennæ monstrat natum in Bichara pago anno ab Hegyra 370. cui etiam adstipulanter Maronitæ doctissimi Gabr. Sionita, ac Johannes Hesronita pag. 17. Natus seu traditus fuit Præceptori Natalino acutissimo Philosopho, postea crescentibus annis missus Alexandriam ad Rhazem ubi tantos progressus fecit in Arte Medica ut Præceptore superior, Cordubam iret ad Averroëm; hocque relicto iterum Alexandriam delatus Hippocratem, Galenum, Ptolomæum et cæteros græcos Authores ruminaret. Postquam per tempus aliquod Alexandriæ sic doctrinam firmasset ac totam Ægyptum illustrasset Babyloniam cessit gubernationem et conscripsit Medicæ artis systema pluraque alia scripta. Hippocratem et Galenum sanctum habuit.

1145.

[F quo anno Emanuel Constantinop. exercitus Christianorum contra Arabes euntes multis fatigavit insidiis teste Drechsler Arab. descript. pag. 201.]

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

I. D. Hertij Speciminis πολυγλωττοσοφίας

من اهل الهند واخرى ———— [————

de incolis Indiae et praeter hos

Hippocratem, nequam, Antesignanum nostrum, cui vitae functo Graeci tumulum honorificentissimum his scriptis posuere.

Θεσσαλος ἱπποκράτης κῶος γένος, ἐνθάδε κεῖται,
Φοίβου ἀπὸ ῥίζης ἀθανάτου γεγαώς
Πλεῖστα τρόπαια νόσων στήσας ὅπλοις ὑγιείης,
Δόξαν ἑλὼν πολλὴν, οὐ τύχῃ, ἀλλὰ τέχνῃ.

Et Galenum, operum doctorem et Interpretem ipse Eben-Sina se gloriatur. Huic Ebensinae debemus Fusionem exterrationem, saccari confecturam ex cannis, usum cassiae fistularis, Reubarbari, Tamarindorum, Myrabolanorum, et multa scripta doctissima [F] Eben Sina autem inter alia libro 1. fen. 3. doct. 2. cap. 7. lactis abusum in propositis et sequentibus verbis edocet, quae ipsa hac vice perpiculationibus considerabimus. Et iam dixerunt (scil.) Praefecti Experimentorum de incolis Indiae, et praeter hos (scil. alij) quod non oporteat (fieri scil.) ut comedatur lac cum acetosis &c: (Vulgati interpretes volunt hoc dixisse Experimentatores Indos. textus ponit [F] اهل [radix اهل intravit] الهند [hinc gladius dicitur χίφος] utpote in qua regione summo honore Artifices affecti, praesertim Medici et in genere Brachmani. Artifices enim ibi non solum soli immunes sunt a tributo, sed et frumentum e regia accipiunt. Ipsa India, regio alias est amoena satis tum ob situm, coeli temperiem, Soli fertilitatem, Animalium varietatem, urbes; tum ob lacus et flumina praesertim Gangem Nilo affinem et fere parem. Experientiam ergo Indorum praesertim & aliorum et Medicorum Eben-Sina noster lac cum acetosis comedendum negat.

[F] Quod vero quidam nasuti Eben Sinae gloriae fumum offundentes dicant, tot scripta ab Avicenna non esse composita, sed ab alio Medico praeclaro, cui famulabatur, dijosta esse nos non credimus. Dicunt Avicennam sub[...] metu se simulasse cum a servitijs medici esset hocque pacto omnia secreta clam sumi posse. Sed desunt huius rei fundamenta.

[F] Experimentatores de

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Primi Dissertatio Prima

انه لا ينبغي ان يوكل اللبن

lac comedatur ut oporteat non quod

مع الحموضات

Acetosis cum

Lac enim cum acetosis non posse edi citra sanitatis noxam et rustici norunt, qui per transennam saltem norunt modum casei parandi. ut n. aviditate extra stomachum lac coagulatur et in massam transit crassam; sic in ventriculo quoq; concrescere ipsum necesse est. Ipsum lac alias à Galeno non in uno in loco comendatur, esse scil. lac alimentum optimum fami et siti opponendum; nisi tamen ventriculus adsit robustus lactis esum frequentiorem comendare non ausim praesertim vero cum acetosis et alijs cibis putrefactioni proximioribus. Ut ut enim ventriculus sit robustus morbos tamen accelerabis nisi ei diaetam impenis naturae convenientem. Varia enim et contraria simul prodesse non possunt, horumq; nijurgitatione dicet ventriculus ori

انصرني وانصرك

Duplici constat parte Lac terrestri et pinguedinis expers altera. altera aërea & pinguissimâ. Haec suppeditat Butyrum cibum optimum et salaberrimum. Illa Caseum multorum hostem infensissimum. Butyri praeparatio innuitur in sacris Proverb. 30. Esaia 7. et alibi. At si Ethnicos consulas mentionem faciunt Butyri Dioscorides l. 2. c. 66. Galenus l. 10. de simpl. med. facult. c. 10. Plinius l. 28. c. 9. Hippocrates l. 4. de morbis Dioscorides quidem butyri ex lacte ovillo et caprino praeparati. Galenus et Plinius ex bubulo. Hippocrates ex equino confecti.

J. D. Horstii Speciminis πολυγλωττοφιλολογίας

ولا سمك مع اللبن فانها
hac quoniam lacte cum pisces non et

Caseus autem a veteribus primo manibus premi solebat post ponderibus ut serum sic separari posset, Columella l. 7. de re rustica c. 8. Suetonius in Augusto. Varro l. 4. de ling. latin. Moris etiam fuit veteribus Romae colorandi siccandique casei gratia fumum aut ex culmis aut ex maligni viridibusque lignis facere. Plinius l. 11. c. 42. hinc spectat Martialis disp. 32. in Xeniis

Non quemcunque focum, nec fumum caseus omnem,
sed Velabrensem qui bibit, ille sapit.

De acetosis nota vel substantive hic lactucam aceto praeparatam vel in genere omnia acida posse intelligi: Et lactucam quidem quae claudere solebat coenas veterum non esse cum lacte comedendas qui dixerit, certe is [Arabic] cum lactuca facile putrescat ipsumque lac coagulet et coagulatum putredini subiiciat.
Nec piscibus addendum lac utpote pisces praebeant alimentum humidum pituitosum adeoque requirunt vinum potius quam lac atque ut potum qui sua virtute ~~[illegible]~~ putredinem piscium antevertat.
Saxatiles ex piscibus commendantur inter omnes, utpote quorum caro aliquantum crassior & siccior meliorem victum suppeditat, quibus Antiochus usque octogenarius Gal. T. S. c. 4. l. 5. Quomodo vero lepra & alii morbi ex esu lactis cum acidis & piscibus adhibiti oriantur sequentibus docendum.
De Lepra autem Pareus noster [Hebrew] multa eaque singularia tradit. Secundum Arabes lepra est pedum morbus ubi varices verae cum intumescentia pedum apparent. Graecis

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ

Τμήματος ε΄. ἀφορισμὸς ξδ΄.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν. κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι. κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλοῦ διαχώρησις γέγονεν. ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι, μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, παρὰ λόγον δὲ ἐκτετηκόσι.

~~ut hodie pagana virgines serta amatoribus texunt ex nucibus moscatis, caryophyllis integris et Cinamomo tessellatim concisa, omnibus his auri vel argenti bracteis obductis. 138.~~

Τμήματ. β΄. ἀφορ. λη΄.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον καὶ πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον αἱρετέον.

Τμήμ. β΄. ἀφορ. κα΄.

Λιμὸν θώρηξις λύει.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛ.

66

Fateri Bonavent. pag. 433 de Ortu [illegible] pag. 194

Conceptionem non fieri in momento, sed semel circulum actionis per tempus. Hippocrates putat [illegible] aphorism. 41 et lib. de natur. pueri.
Quam profecto veritas, et [illegible] clarissimum demgit [illegible] certissimum de ea testimonium divini Elogij autoritate mirifice comprobatur, cum 1. Reg. 3 habeamus, Annam ex Elcano viro suo non eo momento, quo ipsam adijt, sed post dierum circulum Samuelem concepisse, sic enim illic scriptum legimus. Cognovit autem Elcana Annam uxorem etc. quo loco omnino constricti, ac iudicio veritatis coacti fateri compellimur, dierum circulo quodam quasi periodo conceptionem fieri et iudicari: nam et propterea post habitam conjunctionis Annae cum Elcana mentionem, additur, post dierum circulum factam esse conceptionem: videlicet ut propria ipsis et peculiaris periodus designaretur, nimirum expurgationis dies: quibus praeteritis, ac post quorum circulum conceptio efficitur.
Non me tamen praeterit, graecam LXX Interpretum versionem alium sensum horum verborum exprimere, cum habeat graecum exemplar

καὶ ἐξεκένωσε τῷ καιρῷ τῶν ὑπερῴων καὶ ἔλεκαν
50 ζον, quæ verba ad gestationem potius, ac formationis
99 tempus pertinent; ut dicerem hunc circulum ad gestatio
nem ipsam referri LXX. maluerint, non ad conceptio
nem; sed vulgatam editionem hebraicæ veritati magis
consentire notum. Neque de Betsabea, Sunamiti denique
conceptione historiæ huic nostræ interpretationi, hinc quoque
recte convenit decubit, adverentur, quod LXX versio
clarius ostendit. Hinc sequitur aliquot dies
requiri ad conceptionem et hoc necessarium esse
retentionem.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

CUM DEO.

Cum duo Themata ab Amplissima Facultate Medica mihi ad resoluendum sint proposita, unum de Nervis Theoreticum alterum v. Practicum de Pleuritide ab illo initium faciam. Est a. tractatio de Nervis admodum difficilis: ut tanto faciliorem mihi datum iri veniam sperem sicubi in tanta autorum discrepantia rem acu non tetigero.

Nervi acceptio apud Medicos multiplex invenitur: statuitq Gal. l. i. de motu musculorum, tria nervorum genera, aliosq ex ossibus prodire vult, alios ex musculis, aliosq deniq e cerebro et spinali medulla derivat. Galenum sequuti secubi alii quoq autores, vincula seu ligamenta quæ ex ossibus oriuntur, et tendines quæ a musculis proveniunt, Nervis accensuêre.

Præsens v. negotium requirit ut Nervi propriè sic dicti naturam inquiramus, id quod commodius fieri vix potest, quam si ipsam definitionem adducamus.

Talem a. mihi suppeditavit Bartholinus: Nervus est organum commune, oblongum, et teres, pro facultate

cultate animali vectore 2[u] animali in partes deducenda. Hac descriptio ab usu potissimum nervorum desumpta est, natura indolem magis intuitus videtur Willis, quando Nervos definit corpora alba, teretia et rotunda etc:

Utrobiq juxta causarum quatuor genera institui potest examen ut clarior reddatur descriptio.

Ab efficiente ut incipiam vim nervificam plerig autores agnoscunt, qua cognitio cum ad scopum Medicum parum faciat, dimitto.

Circa materiam monet Hipp: et cum eo Bartholinus esse seminis partem glutinosam et frigidam, calefactam non tamen perustam. Gal. a. est mia alba et crassa et lenta. Ortum nempe ex communi generationis principio cum aliis partibus ducunt explicante Schenkio. Dispensationis d. origo ducitur ex medulla oblongata cerebri quorum alii ex illa, dum adhuc intra cerebrum radices agit, et in basi calvariæ hæret; alii dum calvaria excidit, et in spinam dorsi propagatur emergunt, quem ortum hunc eorum licet indagaverint Antiqui eundem tamen

tamen haut distincte cognoverunt. Caeterum hoc quoq circa nervorum ortum taceri non debet, omnes sc: conjugatos, nullum v. ἄζυγον vel sine jugo esse nisi forte ultimum, qui à medulla dorsi in fine coccygis enascitur.

In quo verò formalis ratio nervi consistat tum liquebit, si distinctio observetur, nimirum nervum vel ut pars similaris vel ut dissimilaris esse considerandum. In nostra definitione potissimum organisatio delineata attenditur, ibiq tandem etiam exprimitur causa finalis: usum includens qui praecipue est: ut non quidem facultates ipsas sed spiritus animales ad partes destinatas devehant ad sensum motumq perficiendum.

Hinc siti ac dispersi sunt per universum corporis ambitum, modo viscerum carne vestiti, modo musculis insinuantur, modo per spacia musculorum inania et subcutanea incedunt, connectuntur a partibus vicinis miro artificio; tum à quibus oriuntur, tum à quibus in transitu fulciuntur, tum quibus inseruntur. Insertio semper fit in caput; ingrediuntur v. organa animalia seu sensibus dicata, v. g. oculos aures etc. inseruntur etiam in vitalia

ut

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

ut cor etc: naturalia organa ut ventri-
culum. [redacted] in musculorum carne dividun-
tur in fibras non ceu stamina, sed vel-
uti caudex herbæ in plures ramos. Præ-
ter ipsos nervos, has quoq fibras mem-
branis carni musculosæ parenchymatis
aliisq partibus sparsim intertextas
ac in tendinibus unitas motus et sen-
sus organa esse vult Willis. in Anat.
cerebri p. 147. Quin imò facultatum
istarum actus fibras principa-
lius atq immediatius quam nervos
exsequi, illasq musculum aliasq par-
tes motivas contrahendo, motum ipsu
efficere. Nervos a. motus istius obe-
undi duntaxat instinctum ab cerebro
deferre censet.

Inter alia de nervis controverti-
tur, num cavi sint, nec ne? Nervos
non ita solidos et duros esse ut putat
Argenterius, sed undiquaq porosos
et permeabiles scribit Rolfincius,
Lindenius a. omnes nervos cavos esse
ideò vult quia Optici cavi sunt; quæ con-
sequentia cum mihi non arrideat ma-
lo cum Schenckio statuere propriè
cavos non esse sed porosos sic faci-
lius veniam impetravero à [redacted] Willisio

qui

qui nullam plane nervis adesse cavitatem ex microscopii applicatione constare et affirmari asserit.

Numerum deniq quod attinet Vulgo triginta septem paria statuuntur de quibus Bartholinus et alii.

Divisio sive distinctio nervorum propter varios eorum respectus, multiplex adhiberi solet: nempe quod sint molles aut duri; in origine singulares aut numerosi, quod sensui tantum aut motui vel simul utriq facultati inserviant. Coeterum Vulgo distinguuntur quod nervi alii intra cranium oriundi e medulla oblongata procedunt; aliiq è vertebrarum internodiis exeuntes, à medulla spinali derivantur.

Et haec pro instituti ratione sufficient, cum aliàs de nervis in specie quoq dicturo, tempus examini destinatum vix satis foret.

Alteru

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Alterum Thema Practicum de Pleuritide.

Hic affectus à parte affecta nomen accipit non quidem a costis sed membranâ subtensa, quâ pleura dicitur parte thoracis continente propria ut et lateribus: unde non costalis sed lateralis morbus dicitur.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Exercitatio Chimica Tertia

I. Justis ac debitis passibus emensi sumus pro instituti nostri ratione Vegetabilia et Animalia, sequuntur mineralia ac primo quidem زيبق شبريت و زاج

II. Ex [illegible] fecimus Aquam et oleum quoddam coeleste ~~dictum~~ spagyris dictum, res alias Chymiae fini inservientes. Magnam hic ~~adhibuimus~~ opus erat diligentiam et solertiam cautioneque, nisi enim quis notet regulam ~~tritum alias satis dictum~~ [Arabic script] oleum perdet hic omnem et operam sommam. Aqua vero illa in [illegible] unde desumpta nec Sala nec [illegible] mutabunt, ut et licet profiteantur.

III. In solida forma [Arabic script] V. dedit nobis sobolem sublimatam et praecipitatam ~~quam duae sorores [illegible]~~ correctas nec notis [illegible] ~~ac omni [illegible]~~, sine obtinuimus ope Chimiae beneficentissimae matris [illegible] ~~[illegible]~~ Mercurium alium Vitae, Bezoarticum illud Minerale remedia tuta et optima, quibus et in proprio corpore felicissime usus sum.

IV. Non quidem sum nescius quam male audiat vulgo Mercurius Vitae et ipsum etiam ~~bezoarticum~~ diaphoreticum minerale. Scilicet magnum [illegible] morborum [illegible]

Illum quidem Martis mercurium dicunt, plerumque mortuum et vitam simul exstirpare, nec unquam tuto opus suum perficere, semper post se labem in visceribus relinquere ad quam eluendam nulla spongia sufficiat. Et Huic non minus fidunt dum putant latere ibi vim emeticam Antimonialem et venenatam.

V. Verum calumnia haec ex ignorantia artis chimicae habent originem nec non quorundam nebulonum audaciae qui praepostera operatione ✝ satis sinistre utuntur. Mercurius vitae clementer perficit susceptum munus et recta cum ratione exhibitus omni culpa vacat, fructu abundat. Non autem qualibet quovis chimico artificio mutata bona sunt ac salutaria. Ignorantia vero et abusus non detrahere possunt quicquam laudis Arti eiusque medicamentis debito ac legitimo modo praeparatis. Bezoartico etiam cum Antimonij virtutibus nulla prorsus affinitas est.

✝ recto praep. / his aliisque chimicis medicamentis eiusque insup.

VI. Obiter hic non possum non notare errorem Germanorum ~~aggyrtarum~~ Chymicastrorum quorundam qui ~~publice~~ ~~profitentur~~ ~~Septem Planetas~~ Metalla continere mercuriū vivum ~~tamen esse~~ quem esse separasse à ~~Planetis~~ metallis ex Mercurio et Sulphure ea omni his constare, horum Mercurium separatu possibilem esse publice profiteri audeant. Meræ sunt nugæ, meræ imposturæ. Sine enim mercurio mercurii ali nunquam quisquam Mercuriū educet ex metallo. Hic vero Mercurij an erit metallorū? Hoc si novissent Hagelius et Pererius facile victus fuisset Raphaël Egling olim in hac Academia Theologiæ Calvinianus Professor strenuus alias Chimiæ cultor. Unico ictu Eglini nepotes iugulat Pacens noster pag. 617. ut mirer hodie adhuc agyrtas quosdam advenisse et populo imponere ut publice vendant Mercurium Iovis aliusve metalli purum putum figmentum et otiosorum Hypochondriacorū somnium. qui anno [illegible] MDCXVI

VII. [illegible] secundo loco ad manus sumptum, ex quo provocavimus Spiritum, oleum, flores et Balsamum.

74

Magnificentissime Domine Rector Illustrissime Domine Comes Domine Clementissime! Magnifice Domine Profecto Perillustres Domini Barones Domini Gratiosissimi Viri admodum Reverendi Nobilissimi Experientissimi Excellentissimi Clarissimi Consultissimi Augg[?] florentissima Dominorum Auditorum corona

Insolentiae comitem totalem et extremam ruinam esse, multis hactenus exemplis comprobatum videmus, inque hoc tum Ecclesiastici, tum prophani Doctores, uno quasi ore et eadem lingua consentiunt, imò penitius rem perlustranti facillimè constabit, Insolentiam esse fontem, et scaturiginem, ex qua omnium vitiorum et scelerum Oceanus impetu stupendo proruit, quo totus terrarum orbis immersus natat, immensisque fluctibus, vastarumque procellarum furore, hinc inde, liberè rapitur; insequenturque universarum calamitatum et miseriarum universale diluvium, quod è fonte perenni perenniter devolvitur, omnesque mundi angulos et spatia emetitur; parum etiam abesset, quin totalis (quam horrenda ista inundatio minatur) succedat suffocatio, nisi arca vel navicula Noachi in promptu sibi et halcyonia filiis suis praestet, quae, quamvis infestissimis fluctibus valdè prematur, opprimi tamen est nescia. Nunquam insolentia ipsos Dei angelos in viam

Separavit, partemq; eorũ è summa felicitatis possessione, in extremam et æternam damnationis conditionem, sine ulla commiserationis spe, horribilissimè deturbavit?
Nunquid insolentiam ~~suam~~ primorum nostrorum parentũ ingemiscit omnis eorũ posteritas, ut vel hoc exemplum antedicta satis superq; confirmet.
Quid mali Kainum provocavit ad committendum fratricidium? quid Absolonem exuere fecit filialem reverentiam, et turpissimam in mortem præcipitari? Ut alia præteream, habemus et jamdum circa nos illos homines, quos vulgò vocamus Judæos, quid quondam non beneficii Deus illis ~~non~~ contulit? elegit ipsos in peculium, leges præscripsit, potenti et miraculosâ manu eduxit eos è servitute Ægyptiaca, in regionem ubertissimam, et quamvis refractarii non rarò fuerint, tamen tanquam misericors Pater, adhibitâ nonnunquam paterna correctione, sæpe reducere tentavit, ipse Messias ex eorum gente est progenitus, inter eos obambulans docuit, verum enim vero quo majorem tandem senserunt rerũ suarũ prosperitatem, eò majorem foverunt insolentiam, spreto vero Dei cultu, proprias finxerunt Deos, quibus servirent, spreta libertate, expostularunt

servitutem, Aegyptiacasque ollas et carnes desiderabant, rejicientes regimen Divinum postularunt Regem, Impatientes fuerunt sceptrorum Romanorum, quibus à Deo subjecti, expectabant, et adhuc dum expectant Messiam, qui ipsos in pristinum restituturus sit statum, sceptraque amissa ~~restituturus~~ recuperaturus, quem, cùm venisset, recusabat ista gens perdita, ob personae ~~suae~~ extrinsecam humilitatem, nec ipsis non erat Messias, sed filius lignarii; quos tumultus, quos incursus in eum non fecerunt, accusarunt eum seditiosum, horrendis convitiis personam et acta ejus prosciderunt, ~~et tandem~~ enecuerunt, et post ipsa apostolos ejus acerrimè persecuti sunt. Tandem Justissima Dei ira evigilavit, omni dignitate prorsus exuit, partim trucidavit, et superstites per totum orbem dissipavit, utque latere nequeant, ipsa natura facie et linguâ scelestissimos istos homines notavit ut sint derisui et opprobrio omnibus fere hominibus propter justissimam poenam, quâ hunc in modum disjecti vivunt, sine ulla dignitate in infima conditione, adeò ut vix recipiantur in protectionem à Christiano Magistratu. Cum verò non exiguus inter nosmet eorum habeatur numerus, ansam cepi permissu tamen et decreto Magnificae ~~Facultatis~~ Juridicae ~~hujus~~ hujus

Inclytæ Academiæ has quæstiones venerandis hujus Al-
mæ Proceribus discutiendas proponere, nullus dubitans
quin pro sua solita humanitate et benevolentia, illud
quod à mea parte deerit, supplere dignaturi sint.

Preces ad Deum

Gratias agimus tibi Domine Jesu Christe, Mediator et Salvator
noster unice, quod propter nos, e dolo et machinatione Sa-
tanæ in æternum deperditos peccatores, relicto cœlestis
gaudii throno, in hunc mundum veneris, atque passione et
morte tuâ in integrum restituere volueris; gratias agi-
mus tibi, quod hujus cognitionem largitus fueris, oran-
tes, velis eandem ad extremum vitæ halitum usque conce-
dere, obsis, ne pari cum Judæis cæcitate et duritie cir-
cumdati, te pernegemus, partes quæsumus age apud tuum
et nostrum Patrem cœlestem, da, per te, talen-
tum quisque suum, quantum quantum etiam fuerit, ita
expediat, ut optimè tibi rationem ejusdem reddere queat.
Tandem tuum jam, Domine Jesu, imploro præsidium,
adsit Spiritus S. tuus, qui disponat corda et linguas
nostras, ut nil nisi Nominis Tui Sanctissimi hono-
rem cogitent et sonent, proferant et ea saltem quæ
Ecclesiæ tuæ et Reipublicæ Christianæ sint proficu-
a, per et propter mortem et passionem tuam acerbissi-
mam Amen!

Magnificentissime Domine Rector, Illustrissime Domine Comes, Domine Clementissime! Splendorem sanè à Magnificentissima ~~tua~~ vestra Authoritate participare tum Academiam sanè longè lateq; celeberrimam tum et actum hunce disputatorium, nemo infitias ibit, et deque in primis mihi gratuler, primi rum quod sub ~~tua~~ vestra Magnificentissima protectione hanc disputationis umbram publice proponere mihi licuerit, merito ergo ad pedes tuos memet prosterno, et humilime, quae à grata mente proficisci possint, ago gratias, quod Magnificentissima tua praesentia hunc actu voluit reddere illustrissimum propterea q; si se occasio et facultas offerret obsequia mea debito modo exhibendi depraedicarer me felicissimum.

Michael Sirieig.

Vir maxime reverende Amplissime et Excellentissime SS. Theol. D. ejusdemq; Prof. in hac Academia famigeratissime prout. Protector Magnifice Stipendiariorum Ephore et Ecclesiastes longè meritissime Domine Patrone et Promotor venerande colende.

Insigne vestra Magnifica praesentia benevolentiae mihi facit indicium, qua sepositis aliis tam publicis quàm privatis negotiis, actum hunc magnificè exornare voluit, quam sanè magnificam vestram praesentiam meritò veneror, gratulorque mihi de tali benevolentia, et quam maximas exhibeo gratias, eâdemque fretus proximius accedo venerabundus rogitans, velit ejusdem benevolentiae favorem ulterius exserere atque uno vel altero argumento in quaestionum nostrarum veritatem inquirere, atque [illegible] sic ansam addiscendi offerre.

D. Petro Haberkorn

Vir

Summe Rev. Amplissime et Excellent. SS. Theol. D. ac Professor in Illustri hac Academia Giessena Primarie ~~longè lateque~~ et de Ecclesiâ Christi meritissime Classicae Superioris Superintendens vigilantissime nec non Pastor fidelissime Domine Patrone et Promotor submissè colende!

Spes et confidentia favoris et benevolentiae vestrae hactenus concepta me minimè decepisse iamdum expertus sum, dum multitudinem et gravitatem negotiorum quae tam officii tum rerum domesticarum administrationi incumbunt, tam numera remoram facere non permisit, fecit ergo vestrae Excellentiae benevolentia et favor iste vel maximè mihi placeam meque meritò ad gratiarum actionem excitat, quâ etiam amplector vestram Excellentiam, nullus dubitans quin favor iste Excellentiae vestrae, quae se in praestita hac mihi venen

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Perillustres et generosissimi Domini Barones Domini gratiosissimi!

Nescio quibus verbis tantam mihi collatam gratiam ex asse satis collaudare queam, et sat dignè describere possim, deploro sanè meam in loquendo insufficientiam, atque inclementem conqueror. Quadam persolvo tamen humillimis et minus ambitiosis verborum eloquiis è gratissimo pectore grates, quod Dominis meis gratiosissimis perillustri sua præsentia hujus actus sollennitatem adaugere non displicuerit, meque econtra agnosco talem, qualis revera sum, nimirum qui et ipse, atque quicquid meum est, Dominis meis gratiosissimis sit obligatissimus.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

randa praesentia exercuit, me meásq quaestiones recommendatas sibi habeat, expecto ergo obsequiosé informationem meam et censuram dominorum meorum exoteratam.

D. Johannes Nicolaus Mister.

Vir
Maxime Reverende amplissime atque excellentissime SS. Theol. D. ejusdemque et Hebraeae linguae Professor longè latéque celeberrime, Paedagogiarcha et Ecclesiae in districtu Marpurgensi Superintendens gravissime Ecclesiastes in hac urbe vigilantissime Domine Patrone Promotor et Praeceptor filiali observantia aetater deveneranda.

Gratitudo insignis ista virtus tribus capitibus obstringit beneficiarios suos imò ut exhibitum beneficium agnoscant, secundo depraedicent, 3tio ut dignè et opportunè retribuant, agnovi et ego et adhuc dum agnosco Excellentiae vestrae beneficiis me summis affectus, pleno etiam et gratissimo ore me Benefactorem meum depraedico et magnifacio, retribuendi mihi etiam affectus non deesset, effectum autem denegat tenuis facultas, quae tanta benefactoris beneficia dignè retribuere magis desperat quam aliqualem spem concepit, interea Deum

T. O. M. ois boni remuneratorem potentissimum oro et supplices preces ad eum fundo velit id ipse quod facultati meae deest largissimè supplere. Praeterea gratias exhibeo quam magnas, quod Excellentia vestra sepositis aliis plurimis vocationis laboribus, huic actui interesse voluit, submissèque rogito, velit reverenda vestra dignitas et in hoc augustissimo loco informationem suam imo atque altero sillogismo mihi impertiri.

D. Gregorius Fülsnerus

Vir

Nobilissime Amplissime et Consultissime U. J. D. et Consiliarie Hasso-Darmbstadine gravissime Cel. Professor in alma hac Ludoviciana summè meritissime Patrone et Promotor summo honoris cultu prosequende!

Quo nobilissima vestræ Excellentiæ præsentia splendidiorem hunc actum reddit, eo magis obstrictum me esse æquitas jubet, grato ergo animo salve habeo Excellentiam vestram, reposimentisque qualis qualis loco offero promptissimum animum ad debita cultus et observantiæ obsequia, in primis ego et haberem de quo mihi gratularer, si Excellentiæ vestræ uno vel altero discursu me informare non dedignaretur.

D. Jacobus Leblein

Vir

Nobilissime Amplissime et Consultissime U. J. D.

Cel. ssi. Professor celeberrime Director hujus Academiæ.

Gratissima est amplissima vestræ Excellentiæ Præsentia, quæ animi optime erga me affectæ fortissimum argumentum est, adeo ut quâ ratione gratitudinem mentis meæ satis explicare queam nescius sim, non enim prorsus me latet, vix licuisse per negotiorum publicorum hinc inde incurrentium multitudinem usque dum huic actui præesse, prout a in hoc benevolum

affectum satis superque compertum habeo, non dubito quin eundem in impetranda informatione ex examinatione mearum ~~thesium~~ quaestionum resultatis compertus sim.

D. Martinus Miller Iuris Can. Prof.

D. Hulderig Eyber

Vir Nobilissime Amplissime et consultissime U. J. D. et Ansti Professor famigeratissime Patrone Promotor aetatem devenerande.

Humanitas Excellentiae vestrae tum in aliis tum etiamjam dum abundeque mihi innotuit, non concessit Virum Nobiliss. et Amplissm. hunc disputationis actum praeterire, summam etiam incivilitatis notam ego inciderem, nisi debita venerationi excolerem, debito ergo cultu recolo istam humanitatem, nec prius recolere quam vivere desinam majoremque adiu ansam exhibebit ubi et jam exercitando vires meas imbecilles fortificabit.

D. Laurentius Straussius.

Vir Nobilissime Excellentissime et Experientissime Medicinae Doctor ejusdemque ut et Physices Professor ordinarie.

D Michaël Heyland

Vir Nob. Excell. et Exper. Medic. et Philosoph. D. et Profess. ord.

M. Kilianus Rudrauffius

Ph. M. primae et organ. Philosoph. Professor ord.

Vir Nobiliss. Excell. et acutiss.

D. M. Joh. Ebelius Philosoph. pract. Prof. ord.

Dn. Philippus Ludovicus Hannekenius Orator.

et Theolog. Prof. Publ.

M. Henricus Phasianus Histor. Graec. Ling. et Poës.

Cum nunc modestia vestra benevolentia non abutendi sua, deat, ut et temporis ratio silentium imperet, nil superesse video, quam ut ad debitas revertamur grates. Tibi igitur Alme Deus supplices referimus grates, quod huic nostro so, lenni Actui gratiosa Spiritus Tui Sancti praesentia adesse, mentem veritatem in profundo latitantem inveni, endi aperire, linguamque vacillantem dirigere volueris. Tibi, inquam, justissime Judex, agimus grates, quod nos è Cimmeriis Judaismi tenebris liberaris, adque sani, orem vitam reduxeris, et calidis insuper propter acerbissimam Filii Tui unigeniti mortem et infer, nales dolores petimus suspiriis, velis nostra dicta benedictione divina benigne afflare, quo omnia ver, gant in nominis SS. tui gloriam, Ecclesiae aedi, ficationem, Reipublicae incrementum et tandem proprium nostrum emolumentum. Faxit Alma Trias!

Post Deum immortalem ad Te, me converto Serenissime ac Celsissime Princeps ac Domine, Domine Ludovice VI Hassiae Landgravie, Comes in Cattimeliboco, Decia, Ziegenhaina, Nidda, Schaumburgo, Isenburgo et Budinga, Domine

Clementissime, Euergeta Munificentissime. Quo vero Te honore mactabo et afficiam, Inclytissime Princeps? Tua enim benefacta nec calamo, qui Origenis opera quæ nec diligentissimus Hieronymus legendo absolvere poterat, scribendo exsuperaret, nec linguâ in laudibus Tuis decantandis titubante satis explicare, aut eorum magnitudinem vel mente assequi licet. Tu es, qui iniquissimâ belli fortunâ, Almam nostram Academiam, virtutum sapientiæq sedem, unicum labascentis Ecclesiæ et Reipubl. fulcrum, concussam, à Georgio II augustæ memoriæ, restauratam, Tuâ munificentiâ ô Magne Ludovice, liberalissimè ditas. Per Te enim stat Academia nostra; Per Te hujus diei solemnitas. Per Te assequimur brabea virtutis. Quæ vero dona, Princeps Maxime! feremq pro Tuo, quem in nos exeris affectu? Certè cum præter vota in viribus nostris nil sit, isthæc Tibi offerimus, ac proinde unanimi veneramur votô Deum, ut Nestoris Principem nostrum beare velis vitâ, adderéq perennitatem Domui Hassiacæ, et incrementa felicissima, quæ nullis insanioris fortunæ aut temporum injuriis inquietari aut debilitari possint.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Quibus verò Vos, Max. Rever. Nobil. Consultissimi, Experientissimi ac Excellent. Dn. Professores extollam laudibus, Vos, quorum fama ad astra pervolavit, etc. Sanè ut meritis vestris respondere non possunt actiones meæ, quic-quid enim habeo, Vobis debeo, ita pro viribus meis solennes vobis refero grates, non quantas debeo, sed quantas possum, voveoque vitam incolumem aliquæ diuturnam, mentis vigorem nunquam deficientem; Protegat Vos nomen Domini Dei Jacob, mittat vobis auxilium de sanctuario suo, et de Si-one tueatur Vos, quò per vos stet Acade-mia, crescat, floreat in Academia ornamentum publicæ salutis incrementum, juventutis emolu-mentum.

Denique

Si mea per varios distorques lumina flexus ad vos devolvor Nobil. Clariss. etc Dnn. Commilitones ingentes referens grates,

quod balbutienti aures vacivas ac benevolas
praebere ac huic nostro actui interesse volueritis,
spondeo animi ad quaevis officiorum genera
promptitudinem paratissimam.

Tu jam, o Alme Deus, Tu, o immortalis
Deus, Sancte Deus, aeterne Deus, misericors Deus,
~~Sancte Deus, aeterne Deus~~, miserere nostri,
totiusque hujus Academiae, ut vivant Principes
vigeant Patres, floreant Juvenes, per et
propter Jesum Christum Filium Tuum
qui Tecum et Spiritu S. vivit et regnat
in sempiterna secula seculorum. Amen.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Eximie Vir

Lassum ab itinere nunc me exhilaravit
gratissimum tuum epistolium. Abfui
per aliquod tempus laribus; Medicinam
enim feci Illustrissimae cuidam Puellae
Principi anorexia graviter laboranti,
qua, Deo sic annuente, feliciter curata,
tandemum musaeum me recepit, egoque
a Dno Boden communi nostro amico
doctas tuas literas. Certe enim bene dicis
ad duo capita referri posse praecipua
quae scripsi; an sit Luna causa aestus pag. 1. lin. 13.
dici possit? an detur tanta quam circulas?
At Lunam quidem solitariam causam non
dixi, dixi eam causam esse sine qua
non, causam adiuvantem. Effectricem
naturam Maris dixi spiritibus, ut ita loquar,
turgidam. Nec obstat quam adfers pag. 1. lin. 30.
aquarum gravitas. Cur enim non
aquae inesse potest duplex motus unus
extra se ipsam, alter intra seipsam, uti
certe Igni talis uterque competit?

Illum quidem aquae inesse perhibes
et ego, ac ad loci quidem differentiam;
Alterum vero ad pabulum quaeri, omnino
quoque assero et statuo. Aestu enim
mare se purgat, temperiem debitam
sibi conciliat, non aliter ut ventorum
motu se purgat aer, et ignis se in
suo esse proprio debito conservat
per talem duplicem motum,
explicante Galeno lib de resp. usu.
pag. 2. lin. 4. Qui vero leviter tinxerit cognitione
rerum naturalium, nec aestum
nec ullam aliū motum in instanti
fieri credet. In arctissima parte
pag. 2. lin. 6. Maris Suph aestū fieri dudū scivi
nec est quod anxiè et pomposè eum
probes. Absit tamen ut quisquam
tantae impietatis sit, qui asserat
Ebraeos 14 Kal. Maij 2453. A.M.
si bene novi, transiisse illius ope,
ut certe fuisse quosdam olim me
legisse memini in Scaligero. Ebraei
miraculosè incesserunt inter duos
ingentes cumulos aquarum murorum
instar utrinque erectarum, semitā semicir„

culari, postquam ventus a Deo Optimo
Maximo immissus vadum exiccasset;
quod certe miraculum post liberationem
generis humani maximum omnium
est. Miseri illi homunciones, nequissimi illi
divinae providentiae osores a sua
tyrannide non liberabuntur, nisi per
aquam mystico modo transierint; uti
Israel nunquam a Pharaone discessisset,
nisi mare transijsset. Quaeo ustum
tuum diversa ratio maris Balthici et
Maris Surh. Tres potissimum causas
pontibentes colligere poteris ex meis dictis,
alvei angustiam, fundi saxa, spirituum
inopiam. Mare Balthicum et alvei pariter
angustiam, et multis scatet Insulis,
et paucis, ob tot irruentes fluvios et
aquas dulces, spiritibus. Mare quidem Surh
non destituitur Insulis, et unam quidem habet
in qua visitur Regis Erythraei monumentum,
a quo alias denominatur: ob spirituum
tamen copiam nec alvei angustia,
nec insularum situs aestus possunt ibi
arcere. Nec in latissimum mare
pacificum, nec in condylia Luna agere despectum quibus
potest; cum non sit causa solitaria et prima a
me pronunciata. Non agit nisi ubi materie nulla resistentia. #

Considera §§. Berneras, cur non ubique generentur ab ... alii? desit idonea ... quum, atque idonea matrix, idonea ... vel ... aeris.

pag. 2. lin. 10.

Quaris cur Luna in mari pacifico nullos
producat aestus ad littg boreale,
cur agat in [illegible] [illegible],
cur instar magnetis alia moveat maria,
Balthicu tamen movere non possit
ob fictas angustias. Sed dic sodes!
anne statuere me putas Lunam et reliqua astra
agere in materiam indispositam?
Si hoc asseras facile victor eris, ego

+ Non vere dices, probare enim potens id minime.

fictus. † Nog ego dixi Lunam
procreare aestus; dixi aestus fieri ab
spiritus à maris natura, adiuvante
tamen Lunâ. Adiuvante, inquam,

pag. 8. lin. 24

Lunâ, non solâ efficiente, solâ
procreante, solâ producente aestum
fieri professus sum. (in quovis mari) Sed iubes me
relegere tua, dicis te non esse
contrarium, te quoq adstruere Lunã
causam aestus adiuvantem, scil. quo
ad horam, quo ad intensionem.
Verum differt tuum pronunciatum
à meo. Ambo negamus Lunam
esse cam effectricem, tu adscribis
eam [illegible]; ego natura spiritibus
gravidam. Tui tamen dicti immemor
ex hoc ipso Lunae primam efficientem asseris, quia
ipsam intensionem, motum et horam
à Luna derivas primo agente et
determinante

Magellanici fretum, fateor, adire, pag. 2. lin. 23.
aut aestum eius experiri non contigit.
Sisto tibi dignissimos testes, mecumque Lydiatus quem vide.
Idem verò efficiens diversa operari
circa unum subiectum diverso tempore pag. 2. lin. 25.
denuo asserere ausim. Aqua lebetis ignis
actione iam ascendit iam descendit.
Idem efficiens est systoles et diastoles, repulsus pilae
licet diversa adhibeantur instrumenta. in sinistram pro
Sic quoque aestus fit mediante Lunâ, ita directe
quidem ut aquae allevantur, si Luna operetur pag. 3. lin. 11.
actu secundo; subsideant, si actu primo.
Prima autem causa Luna non est, ut
benè dicis. Sentire tamen te aliter antea
innuere volui. Annon is primae causae, iuxta tuum effatum,
statuit Lunam, qui Lunam tuedae cau
sam statuit? Sed linquo haec: concau
sam Lunarem nemo negare potest, unde nolo
prolixius id e Mathematicorum libris
transscribere. Ij enim ex varijs coniunctionibus,
oppositionibus et revolutionibus tam
accuratè praedicant, hac horâ futurum
vehementem aestum, aliâ vix sensibilem
et minorem; nolo, inquam, actum agere.
Ipse ea omnia melius nosti, qui penitius
nosti Matheseos sacra. Certe Gamliel
nec Jovis satellites, Lunae Montes ac
flumina aliaque non vidit, quae tu et ante te pag. 3. lin. 23.
Galilaeus (cui forsitan adscribis quae pera
putas Specularis tubi inventionem)

Lippersein, Keplerus et alij viderent.
Et tamen H. Gamliet fuit inventor
specularis tubi? Ignosce quod nondum
id credam. Nobilissimo Tychoni
tantum debet Mathesis, quam ulli, qui
vixit, hominum. Adeo purgata,
adeo exculta ab ipso est. At opticis
instrumentis tam felicibus nondum
instructus erat, ut allegati Heroes
optici. Nondum ita exculta erat
nobilissima et iucunda radioptrica
doctrina. Multum quidem laboris
et sumptus insumsit etiam in abditis
speluncis, sed tam felicia telescopia
non habuit, nec sine iis acquirere
potuit ea, quae hodie scimus. Longe
et magis multa ~~[illegible]~~ insumsit Fundatoris nostrae
Academiae Filius, Serenissimus, Wilhelmus
Sapiens dictus, Princeps sui seculi
clarissimus, Tychonis in multis praeceptor
(ut progymnasmata testantur) felicissimus, at defuere telescopia
debita et coelo apprime convenientia, qualia pro omnibus hac tempestate habuit
dicti Wilhelmi, ex fratre Nepos
Philippus Hassiae Landgrafius
nuper denatus, Princeps optimus
et

omni spicatiarum genere, linguis quoq[ue] exoticis ac sanctâ quidem sic instructus, ut sacra biblia sanctâ linguâ scripta legerit; cujus obitus quantum dolorem toti Illustrissimae familiae, nobis etiam hujus Scholae doctoribus et discipulis musserit scribere ac satis describere non possum. Non tamen conticere possum liberali dono ante annum ejus Celsitudinem instrumenta Mathematica nobis donasse, uti videre poteris ex adjunctis carminibus. Imo speramus, et fidimus iam, Illustrissimam viduam aliquando nobis donaturam Optimi Principis insignia Ebraea et alia M. SS. singulares observationes astrologicas et opticas, quibus successivis horis potissimum in fonte vacare solitus est. Ad Rem.

Experimentum ulterius explicatum quod attinet, omnino causam congelationis refero ad externum calorem ad externum frigus, nec iniuria. Sal enim et nitrum quicquid agunt agunt ope externi obsidentis. hinc etiam idem contingit aquae simplici quod aquae mixtae cum sale aut nitro in vini refrigeratione. ⊕ Ad Muriam minime hyeme congelandam refero &c.

pag. 4. lin. 2.

⊕ Aqua, quae semel vino refrigerando inserviit, non pergit inservire; quia deest iam vis eius inexistens humor refrigeratorius; uti ferrum non amplius scindi potest si propriis humor elapsus!

pag. 4. lin. 13.

oppono cap. 3. l. 2. Canon. Aben Sinae
et in specie text. 14. huic rei aptum.
مثل الخمر فانه و ان كان اسخن
من اجامد لكن القرع فانه
يجمد اسرع من جمود ذلك الدهن
Sevum, anisi oleum, sal non congela„
scunt proprie loquendo quia substantiae
Sub. raritatem; sic etiam muria fortis
non congelascit, quia sale, et aliis
rebus, v. gr. carnis aut brassicae vel
halecum succo ita crassa facta
est rara, ut congelationem respuat.
si ob calorem fieret, Vinum optimum
nostrum Rhenanum, non ita facile
congelasceret, ut certe saepius experimur.
Melonum, cucurbitarum et prunorum
esum ad alvum lubricam fieri non
nego; non tamen ausim dicere ob
solum illorum frigus lethale aleas
generari ita facile in tertianorum.
Lege, Ingenue Vir, quid exercitii causâ
sub meo praesidio (sic moris est in nostris
scholis, ut tyrones sub tutela unius aut
alterius Doctoris dissertationes proponant)
disputaverat auditorum quidam ingenuus genere
iuvenis; in Polonia nunc dicas.

3 Imo et fulmine gelatum vinum prae Muriâ, quod si qs bibat, reddit dementes aut examinat.

pag. 4. lin. 24

De salis solutione quae affers digna
sunt ulteriori examine. Instantia quam aceti
facit potius pro me est. Sive enim acetum
dicas vinum mortuum, sive putrefactum
contra te ipsum statues. Si dicas acetum
esse vinum putrefactum, concedes esse frigidum,
calore esse privatum. Si vero concedas
esse vinum mortuum, ultro largiri debes
aceti esse magis frigidum quam calidum,
terram enim praedominari, domari ignem.
nec sequitur sal citius solvitur in vino
quam aqua, E. lucta certa est calidi cum
frigido. Primo enim ipse asseris, calidiora
non ita avide sal haurire ac minus
calida Tyrrheni maris exemplo. Deinde
ex allatis exemplis patet accedente externo
calore facile se unire calidum et frigidum,
dulcis aqua calefacta et sal etiam
marinum. Superficies nisi moveatur, nihilominus
manet tamen dulcis. Id sali familiare
et peculiare est ut fundum petat, ut ibi arcte
adhaereat, unde etiam in destillatione salis
spiritus fere nullus spiritus assurgit,
phlegma solum copiosum; uti facile
elicere poteris ex capite mortuo. # Hinc
etiam Salis Tartari et Aceti aciditas ita
difficulter attollitur, non quod coniugium
ament, sed quod Sali ⊖ peculiare sit
fundo adhaerere et praecipitare, fixum
reddere, uti fateor, expertus sum in fixo reddendo salis volatilis. e.c.

pag. 5. linea 4.

> # unde factum puto, ut Hippocrates aquas salsas lib. de aere aquis et locis, ventrem stipare scripserit, quod tamen cum grano salis acceptum velim. Sal enim stimulat, multique hodierni plerique Medici post sumptum pharmacum praescribunt iusculum pisorum sine pane et sale, Sed quo obiter.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

pag. 5. lin. 15. De Bezahartico Minerali quae affert
nondum assequor. Non quidem nescio
magni subsellij chimicos medicamenta
ex Antimonij butyro parata diceneanti-
monialia, at ego, nisi me fallunt oculi,
et manus, et lingua, et effectus, et pondus,
et figura et color, ea sic vocare non
audeo. Noviter illa litem reassumit
Vir doctissimus et mihi amicissimus
Dn. D. Schröderus, Francofurtensis in
aurea sua chimica pharmacopoea nuper
edita. Contrarius quidem est, status a
suis partibus; quod ut dixi non assequor.
In eadem lege quae agitantur a Sala
pag. 9. lin. 5. Sennertio, Billichio et alijs. Nequeunt
vero spiritum calidum ut dissolvi credis
vi ignis, sic ego credo vi ignis, non
amici consortes ego eos spiritus coniungi.
Et ambigitur omnino adhuc rem
praecipitantem fore ex salibus, ubi res
dissolventes spiritus fuit chimicus.
Si Aquila Lunae tincturam subtrahat
nunc praecipitabilem; et solvens et
praecipitans salia sunt; ac posterius saepe
anis saltem particula in recta.
Aurum fulminans, Magisteria perlarum
flores quoque Sulphuris, si intendis facere butyrum,
solvere et praecipitare poteris, chimico
spiritu solvente, chimico spiritu praecipitante.

Spiritus ~~autem~~ etiam et Salis stupendam conjunctionem nondum assequor. In cera spiritu nil est praeter spiritum cerae et sal volatile, si quod cerae inest. Sal fixum in fundo manet. neque mirum est integram ceram non praestare quod spiritus praestet. Sed spiritus commune. Certe putridorum malorum spiritus praestet quam nulla praestant mala. In uncia una spiritus malorum tantus ignis est, qualis vix reperitur in libris tribus malorum. Experimentatissimis chimicis propinavi dictum spiritum, i~~ta~~ssent, ni retassem, optimum et depuratum esse Vini generosissimi spiritum. Inferius non est sicut superius, et hanc in rem condita chimia, ut medullam separet a cortice, ut homogeneum elevet et sublimet heterogeneo, imo omnia putri, et stricte loquendo incutili. | pag. 6. l. 11. | ex tuis dictis colligo aut | pag. 6. lin. 15.

Quaeris cur ad Glückstadium bibatur aqua dulcis? quaero ego cur ad Rostochium bibatur amara, sic salsam olim dixere Indi, a quibus quaerebat Alexander Magnus quot milliaribus distaret mare. Dices quia Balticum non ita salsum; at ego dico quia non adeo salsum, ideo potius fugere debebit quam fugare dulcedinem. + Dic mihi, mi Mussaphia, | pag. 6. lin. 25. | + pono | pag. 7. lin. 2.

aut Ilzam circa Passavium

si in recto lapide circulos in Lacu
excitas, cur circa globuli si tamen
primo tumet aqua, non circa extre-
mitates? Cur Ister ad IIIman non primo statim
ingressu se miscet et confundit Danubio?
Inundationem superam pulchre
e mari derivas. At Amice mi
seu mare tumescat seu non; tanta
nam pluviarum impetus et copia
facile illuviem talem producere
potest. Quod vero etiam Itali eam
passi sunt ac nos, climati ego
ascribendum puto. Rapidissimos
vero fluvios dulces incorruptos aliquot milliar. per mare
transire verum est, sed verum est et
hoc, meare quosdam dulces aquas
per dulces aquas, uti testatur
Rhenus in Lacu Bodamico. #
Hordei vero dulcificatricem vim
dum vides, certe vides et irrides
magnos Authores, qui ante me pro-
fessi sunt. Imo [illegible] tua
a qua fecit lingua tua latum(?)
tuum. Nautae si fecalassent(?) hordeo
aut destillatione aut sabulo et creta, aut lana ad 24 marinam purgare
non potassent urinam. Quarto
impinge uncias tres aquae tot
drachmis salis, adde hordeum, colato

≢ nostri quoque Peneum accipere amnem Eurotam, nec tamen recipere. pag. 7. lin. 10.

oo seu etiam Serbium regurgitationem cum accolis Lacus Zirknitz accusemus, seu non

pag. 7. lin. 27

pag. 8. lin. 2

in Lario Abdua ⊕ aliâ igitur quaerenda causa prohibens illam mixturam.

⊕ in Verbano Ticinus, in Benaco Mincius, in Lemano Rhodanus.

24 praescripta Bartholini et Scaligeri [illegible]

si sapienter provocasse ...

aqua erit dulcis, erit destituta
amaritudine; pronunciante etiam
bibulo, non abstemio, q[ui] alias p[rae] ijs
pollent accuratâ sapores aquarum
dignoscendi prudentiâ. # Sal vero
volatile marina habere potest, (de
verâ marinâ loquor) licet id nesciat
Horstius. Fassus sum me non potuisse
elevare id, licet ipso Armisaeo p. m.
manuducente id saepius tentaverim;
et denuo prodo et confiteor ignoran-
tiam meam. Tu edoce. Si enim
hoc rescivero, spero eadem viâ vim
purgantem purgantibus meis tandem
subtractum iri, quod equidem nondum
calleo, ut ut nulli tempori aut sumptui
pepercerim. Tibi, mi Misosophia,
frigidis rebus certo associatur, citiusque
solvitur in aqua dulci ac oleo
sulphuris aut spiritu aceti. Neque
mari, opinor ego, splendorem
noctu (de Hispanorum pulmone
marino loqueris, si bene olfacio,
non de Ermi foco modernorum,
priscorum ve Castore aut Polluce)
conciliat salsedo aut sal. Quaerenda
alia conspirationis causa, et dabit
eam saccharum, lignum putre,

~~Sabulo et creta marina purgari docet Ballhling, et lana, si fallor, Scaliger~~

89

pag. 8. lin. 10.

pag. 10. lin. 19.

circindula, squamae putrescentes
piscium. Quaedam eadem corruptio
a sale fit aut alumine, ut certe
aliquod germinale puellae suo paulo motum
conspexisse, scit ob sal aut alumen
quibus erat tinctum. De sola — pag. 8. lin. 23.
autem tonitrunali aqua non loquor. Omnis
dulcis aqua tibi dabit promissum spiritum. +
Pluvialis et niter tonitrua decidens,
obiter saltem exempli ca allegatur,
quia vere vide exurgit Balsamus
microcosmicus, verum metallorum
purgatorium, verus morborum nitrorumque
deatorum seu expositionem, quam
promittis, avide expecto. Ornabis ea
et exornabis mira in modum
Asclepiadeam artem. Vix enim
ac ne vix quidem doctus medicus esse
potest + sine tali cognitione, ob quam
causam etiam eo serio inculco
in Manuductore meo Medico,
quem proxime futuris nundinis
tibi mittam et censurae tuae
submittam. Calidi et frigidi
rationes omnium optime, quod ego sciam,
exposuit Bernh. Telesius, qui
idem tecum sentit. Expecto, ut
dixi, avide meditationes tuas doctas,

[Margin notes:]

+ Ut enim regit eius generatio, constitutio, actio, passio, dispositio, species, operatio.

pag. 8. lin. ult.

+ nisi fallatur Hippocr. cit. libr.

pag. 9. lin. 2.

90

quæ enim alia à tam docta manu, (serio loquor) possent proficisci?

Quod vero concedas dicta sacra allegata aliter explicari posse, sufficit. Cum Platone vero non est mihi plus negocij, quam cum docto Ebræo. Quod vero attinet ad ludibria Thalmudica, nolo ego ea tibi invidere, mihi sic non imponere possunt, ut ea laudem. Nec tamen ipsis Talmuds irrisoribus aurem præbeo, aut præbui unquam, non n. ferre possum cavillationes et scommata, æquiori lance cuncta pondero, et gallinarum ritu non rarò fructus colligo è sterquilinio. Venustissima vani Ludikrat figmenta, nequaquam apud me efficiat, ut totum librum condemnem, nec ludibria Thalmudica totum Thalmud exosum reddent unquam. Bona bene fero et amo et laudo. At, Amice Mi, et Hebræos vidisti qui in Thalmud multos agnoscunt iocos, multa figmenta, multas fabulas, quibus imposuit R. Jehuda Gemaræ conditor. Est nobis Thalmud, est nobis Collega, doctissimus Ebræus Dn. Ditericus, Ipsius ego opera do linguæ sanctæ, quod opus irrisoribus?

pag. 9. lin. 12.

pag. 10. lin. 4.

pag. 10. lin. 7.

Figmenta et iocis, quibus refertum, tam olim monstravit Magnus noster Helvicus p.m. ijsque legendis toties vacare soleo, quoties splen me non ridere facit, cerebrum turbat, unquamque momus provocare iterdiu. Imò

pag. 10. lin. 10.

Baal Zephon vero male explicatum
fuisse ipse agnis. Exposuit enim
Expositor contentum pro continente
ac si quis dicere vellet Hostium
esse Martis, idoli cujusdam Ethnici
Professorem, cum Professor sit in
urbe a Marte, si vera derivatio,
denominata. ‡ Ut autem ad
caput literarum tuarum recurram,
noli arbitrarier tuam opinionem
me offendisse, nisi visam abso-
nam. Nec enim tam absona
nec tam nova est. Dubia tamen
proinde dubia etiam tibi opposui
et oppono. Olim iam fuit Tinei
opinio, ~~flum~~ aestus decernere a venta
aquarum fluminum et Maris; dum
flumina per Celtarum montes
(hoc exemplum affert) in Atlanticum
cum irrumperent, ita vicissim fluxum,
retractu vero fluxu effici [illegible]
scribit. Torsit me dudum hoc commen-
tum, et adhuc torquet, serioque porro
in eius veritatem inquirere destinatum.
Tu quoque porro exploranda ... id
et me amare perge. Vale
Rei Medicae incrementum de cas.
13. Maij 1643. Marpurgi.

‡ aut Marpurgum esse
idolum ipsum Martis,
Marpurgum [illegible] dobere
pro Martis idolo.

reliqua q[uae] inseris etiam
[illegible]

pag. 5. lin. 15.

tant: et nescio, an exonerando capiti à pitui-
ta gravato fidelius remedium possit exhiberi,
quam florum fibrorumque conserva equa pro-
portione commixtorum. Secunda signatura est
in foliis quibus et ventriculo triplex est tuni-
nica, exteriores duae hinc, ut inde pellucida
et albicantes, interior autem puri viroris,
quae quidem membranae diligenti sectione ab
media vena inchoata opus habent, ~~[illegible]~~ ut
dividantur, feliciusque separantur in foliis
tabaci in umbra siccatis. Et id ventriculo aptari
tabacum prodit, illi enim tunicae sunt tres sicut
tabaci folio, duae propria, exterior autem cauli
folioque communis esset abiicienda.
Tertia signatura anatomica est, latetque in capite plantae
ubi semen est. Atque conum ubi semen conservatur, illud
per sectionem rectam, quae in cono circulum generet
dissecas, hanc expressam figuram videbis nigro
et candido ita distinctam, quod candidum videas ut
medium capitis sinum perreptans, nigrum autem sibi
invicem continua granula exhibeat, circulusque
membranam totum caput circumcingentem. Sic

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

ut membrana exteriori cranium lanugo capillor. figurat, sub cortice duæ sunt, ~~mem~~ menbranulæ durior extrinseca duram meniu em interior mollis et tennis piam matrem exhibet: discriminatas postea cellulas ri mare quatuor cerebri ventriculorum ejusque infundibili crassa rudiaque vestigia reperies.

4. Signatura est in ipso caule, et medulla instar pulmonum spongiosa, caulis vero trachea laringisque vestigia deorsum contemplata exhibet. Hæc pauca in curiosiorum gratiam subdidi de signatura anatomiaque particulari tabaci, quæ quod à Chimicis in singulis pene plantis celebretur, et nunc temporis à curiosioribus Germaniæ præsertim Scriptoribus non omittatur meas volui animadversiones in medium afferre.

§. 4. Cultura Tabaci

Culturam inter materiales plantarum causas ~~recensit~~ recensuit Theophrastus unde non spernenda earum dignotio sumi possit. Omnis autem planta ex Aristotele l. 2. de plantis quatuor quibusdam indiget semine terminato loco conveniente, aqua moderata, äere consimi,

li, cum itaque omnia hæc perfecta fuerint,
nascitur planta, et crescit, quæ si abfuerint
imbecillior pro defectu scilicet planta fit. Quam
doctrinam expressius diffusiusque tradit doc
tissimus Theophrastus l. 2. de causis plant. c. 9
Cultura autem naturæ imitatrix laborioso
apparatu operosoque, et peculiari habitu
dine plantas iis locis conservat, et propagat,
ubi nulla naturæ indulgentia ~~nascerentur~~
nascerentur quare illa sibi locum opportu
num eligit, tum ratione aëris, cœlique aspec
tuum. Inde studet sationis tempori. 3. ingenti
~~solicitudine~~ solicitudine semini sato provi
det irrigatione, et aliis munimentis, 4. plan
tam conservare diutissime curatur.
Nascitur, tabacum ultronea natura vi in Ame
rica solo non ita compacto, at leviori umbrosis
locis gaudet in indijs ubi potentioribus solis
radiis expositum, flaccesceret: at in europa ubi
mitius est cœlum, eligendus erit locus, qui
solis meridiani radios excipiat habeatque
oppositum Boreæ murum tum ~~[illegible]~~ retundendis
frigidis ventorum impressionibus reflectendo solis
lumini, augendoque calori: illa horti plaga
fimo ovino equinove saginanda, fermentata per

plures menses terra et ea semper accurate ab aliis herbis munda servata, ne præparatum tabaco alimentum præcipiatur, uni eidemque foramini plura grana committes ne ob sui tenuitatem suffocentur, et ut adunato caule terram facilius dividant: seresque crescente luna.

Tempus autem istius plantationis septembrem præscribit Everartus, experientia compertum esse felicius Aprili seminari scripsit Neander, Nullum anni tempus illi non opportunum voluit Florianus Canalis ofic med. n. 5. c. 3. mihi magis placet Everarti sententia, quia scilicet opportune, primo vere pullulat, et maturitatem omnimodam per æstatem acquirit si autem Aprili seminetur nullum unquam semen in istis partibus ad maturitatem perducet, frigoris enim hijemalis vi præpropere aduretur

Dum autem

Gründliche Anleitung, einer gantz sonderbahren, sehr nüzlichen, Neuerfundenen bewegung, vermittelst welcher durch ein od zwey Persohnen sizent od stehent, all das jenige verrichtet werden kann, was sonsten durch Wasser, Wind od Pferde getrieben werden muß, mit wenigen Costen aller Orthen aufzurichten, wo keine der obbenandten kräfften zu haben, od employrt werden können.

5 Diese bewegung lässet sich auf berg und thal, in Städt und festungen, ja aller orthen gar bequem zu allerhand gewerben, applicieren, als zu Mehl, Pulfer, Walck Berg, Schleiff v. Pollier Mühlen, auch bey bergwerken, zum Eysen Schmeltzen, kupffer und anderen Hämmern, ja zu allen solchen gewerben, die sonsten auf ander weiße mit grossen Costen müssen angerichtet werden, den allergrösten Nuzen aber hat man an solchen Orthen, wo gar keine fliessende Wasser sich finden, viel weniger ohne gar zu grossen Costen angebracht werden können.

Diese Machina bedarff zu ihrer aufrichtung nicht lange Zeit noch grosse Costen, viel weniger sehr künstlicher einrichtung daher übertrifft solche in diesen Stücken alle publigq. werke, so biß daher bekandt, dann wann solche einmahl in Standt, und ja durch langwürigen gebrauch etwas abgenuzet werden solte, so gebraucht man keine so genandte kostbare Mühl Ärzte kommen zu lassen, um solche zu repariren, dann ein jeder Müller od Mühl knecht solches verrichten kan, lange Zeit und Costen wird auch nicht erfordert, dann man sezet zum Exempel eine ordentliche Mehl od Mahl Mühl. mit einem od 2 gängen von 3 fuß Steinen, so können ein paar Werckleuthe solche wohl in etlich wochen fertig machen, oder müsten gar langsame arbeiter seyn, und das gantze zubehör samt arbeitslohn einer solchen Mühlen mit doppelten gängen, erfordert keine hundert Reichsthl. wann alles extra hoch gerechnet wird, es wäre dann sach daß ein solches werck an orth v: enden angeordnet würde, wo Steine und holz nicht wohl zu haben, v. der Costen deshalben höher anlauffen müste, doch wird hier ausdrücklich vorbehalten, daß unter diesen bau Costen, kein dach und fach verstanden wird, dann hier zu [illegible] 100 rth mehr zu legen würden,

Durch diese Machina, kann in allen Städten, Festung v. Magazinen zu friede und Kriegs zeiten in denen härtesten Wintern, auch trockenen Sommern das gemahlen werden nicht nur in der grösten Nöthen, sondern auch zu allen Zeiten grosser Nuzen verschaffet werden, dann nebst deme daß solche mit geringen Costen vielfaltig aufzurichten, so können in einer Stadt od Land Bettler Müssig gänger od andere Straffbare Persohnen zu beständiger arbeit nüzlich angehalten v: in Vestungen mit Deserteurs. od andere deliquenten eben mäßig verfahren werden, auch über deß, daß die Arbeit vor ein paar Menschen nicht sonders schwer, kann solche also

an

angeordnet werden, daß die Arbeitende gar nichts von der Haupt bewegung zu sehen bekommen wodurch vielerley arbeith in Secreto zuverrichten, dannen hero eine Landes H. darinnen Nützlich daß solche es vor sich allein halten, oder gewiße seiner unterthanen gegen erlegung einer besonderen Taxa damit privilegiren kann, denn fast nicht zu vermuthen, daß ein geschickter Werckmann dieße bewegung nicht solte mit Nutzen employren können und wann ja ein oder anderen mit Waßer Mühlen mehr möchte gedient seyn, dem oder denen selben dienet nachrichtlich, daß mit einer gleichmäßigen bewegung jedoch in etwas veränderter Structur und mehreren Kosten, auch alle Still stehende Teich, Canällen weyhern, auch nicht gar zu tief liegenten brunnen ordentliche Mühlen, sie seyen ober oder unterschlägig können angerichtet werden, wann solche nur so vielen Zufluß oder Quelle haben, daß dardurch dasjenige Quantum Waßer, welches in der arbeith durch die Lufft consumirt widerumm ersezt wird, doch können dieße wie alle andere Waßer Mühlen bey harter winters Zeit nicht gebraucht werden. ./.

Schöne Stecken zue machen.

Man muss von dürren birbäumen holz stecken drehen lassen, solche wohl glätten, alsdann leimtrenckh undt wohl truckhnen, hernach kreiden undt leimwasser auff einen stein undereinander wohl reiben, undt die steckh damit anstreichen, wann es truckhen, nimbt man ein feuchtes tüchlein undt reibet es ab, wann dieses abermahl truckhen, so nimbt man Bolum Armenum, reibet ihn mit brandtenwein auff einen stein, undt streicht die stecken damit ahn, wann es truckhen, muss es mit schafftenhew auffs allerbeste polirt werden. Nachdeme wirdt er mit firniss auff folgende weise zubereiten, ahngestrichen.

Firniss.

℞. Gumm. Mastich.
Sandarac.
Lacca āā ℥j.
Colophon. ℥ß.
Spir. vini rectific. ℥viij.

Stosse die Gummi, undt infundire sie in den Spir. vini, binde es mit einer blasen fest zue, undt setze es in einen gelinden warmen sandt oder aschen, biss die Gummi mehrentheils zergangen, alsdann Colire es durch ein tüchlein, undt halte ihn zum gebrauch.

Wann nun der goldtgrundt mit diesem firniss angestrichen, so legt man alsobaldt weilen er noch feucht ist, silber blättlein darauff, undt truckhet sie mit baumwoll gemächlich ahn, darnach Gummi gotte mit scharpffer laugen solviert, undt den übersilberten stecken überall damit bestreichen, so wirdt er wie goldt scheinen. So man dieselbe färben wolte, werden die farben, schwarz, diss mit feuer gebrennt helffenbein cum spir. vini angeriben, und sangv. Draconis Draconis mit laugen angeriben, und terra orleana mit spir. vini angeriben auffgetragen, hernach der firniss, zu 20. oder 30. mahl angestrichen, und doch allzeit getrücknet, zuletzt wohl polirt, so werden sie gantz glänzend und gleich.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Folgendts nimbt man Sangv. dracon. mit brunnen angemacht,
undt bestreichet das Stück wo man es haben will, lässet
es trucknen werden, undt polirt ihn mit einem wüllenen
tüchlein. Darnach nimbt man Asphaltum undt von dem
lapide Hematit. undt mischt es under einander zu einer schwarz=
braunen Coleur, undt schattirt die vorigen farben damit,
lässet es abermahl trucknen, alß dann das gedachten Firniß
aufgetragen, ihn wohl trucknen lassen, undt solches muß
[illegible] mahl oder 30. continuirt, undt alle mahl mit einem
wüllenen tuch polirt werden, so ist es recht.